גדעונים

מצגת מורשת, גרסה 1.08

העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, תשע"ח - 2018

המצגת הוכנה בידי אל"ם (מיל) דניאל רוזן

עלילות הגדעונים – סיפור ייחודי ודרמטי

- **גדעונים היו אלחוטני שירות הקשר של ה"הגנה" במוסד לעלייה ב', הזרוע של ה"הגנה" שעסקה בהעפלה וברכש לפני קום המדינה**
  - הגדעונים היו כולם מתנדבים, שפעלו במסירות ללא אח ורע, בדבקות יוצאת דופן, בתנאים קשים
- **עלילות הגדעונים הן סיפור מופלא, שכן באמצעים דלים הוקם קשר שאיפשר ניהול ושליטה על מבצעי בריחה, העפלה ורכש:**
  - קומץ טכנאים בנה מכשירי קשר יש מאין
  - אלחוטנים התאמנו
  - אנשי צופן הכינו כתבי סתר
  - הוקמו והופעלו עשרות תחנות אלחוט חשאיות – בארץ, באירופה, במדינות האסלאם
- **קשר האלחוט המחתרתי והחשאי שקיימו הגדעונים היה חיוני לפעילות המוסד לעלייה ב'**
  - המוסד טיפל במעפילים בלינה, מזון, ביגוד, הסעות, מעבר גבולות ועוד, ניהל מחנות מעפילים, רכש וציוד ספינות, וניהל מבצעי "בריחה" והעפלה – במאבק מתמיד עם הבריטים, שניסו לסכל את פעילותו

רקע: העפלה, בריחה, המוסד לעלייה ב'

- **העפלה לא ליגאלית של יהודים לארץ ישראל ימיה כימי ההתיישבות העברית החדשה בארץ**
  - ההעפלה הפכה להיות סמל מובהק של מאבק היישוב היהודי במנדט הבריטי
- **המוסד לעלייה ב' הפך לזרוע של ה"הגנה" באפריל 1939, כאשר בריטניה הפכה להיות פרו-ערבית והגבילה את העלייה היהודית, ומצב יהודי אירופה הלך והורע**
  - הפעילות הורחבה למדינות האסלאם אחרי פרעות תש"א (הפּרְהוּד – [illegible]) בעירק, יוני 1941
- **"הבריחה" באירופה החלה באופן ספונטני בידי ניצולי שואה**
  - חיילי הבריגדה היהודית הלוחמת נטלו בה חלק פעיל
  - היישוב כולו נרתם להעפלת ניצולי השואה
- **מהקמתו ועד הקמת המדינה הבריחו פעילי המוסד כ־300,000 יהודים דרך גבולות, העלו למעלה מ־85,000 נפש ב־65 ספינות מעפילים, העלו ארצה ביבשה כ־8,000 מעפילים ממדינות האסלאם והעלו כ־8,500 מעפילים במסמכים מזויפים (עליה ד')**
- **החיילים האמיתיים של ההעפלה היו המעפילים עצמם**
  - פעילות הירואית של סיכון אישי, מסע בסכנת נפשות, מאבק בבריטים, חיים חדשים בארץ חדשה

פעילות המוסד לעלייה ב': מבט כולל

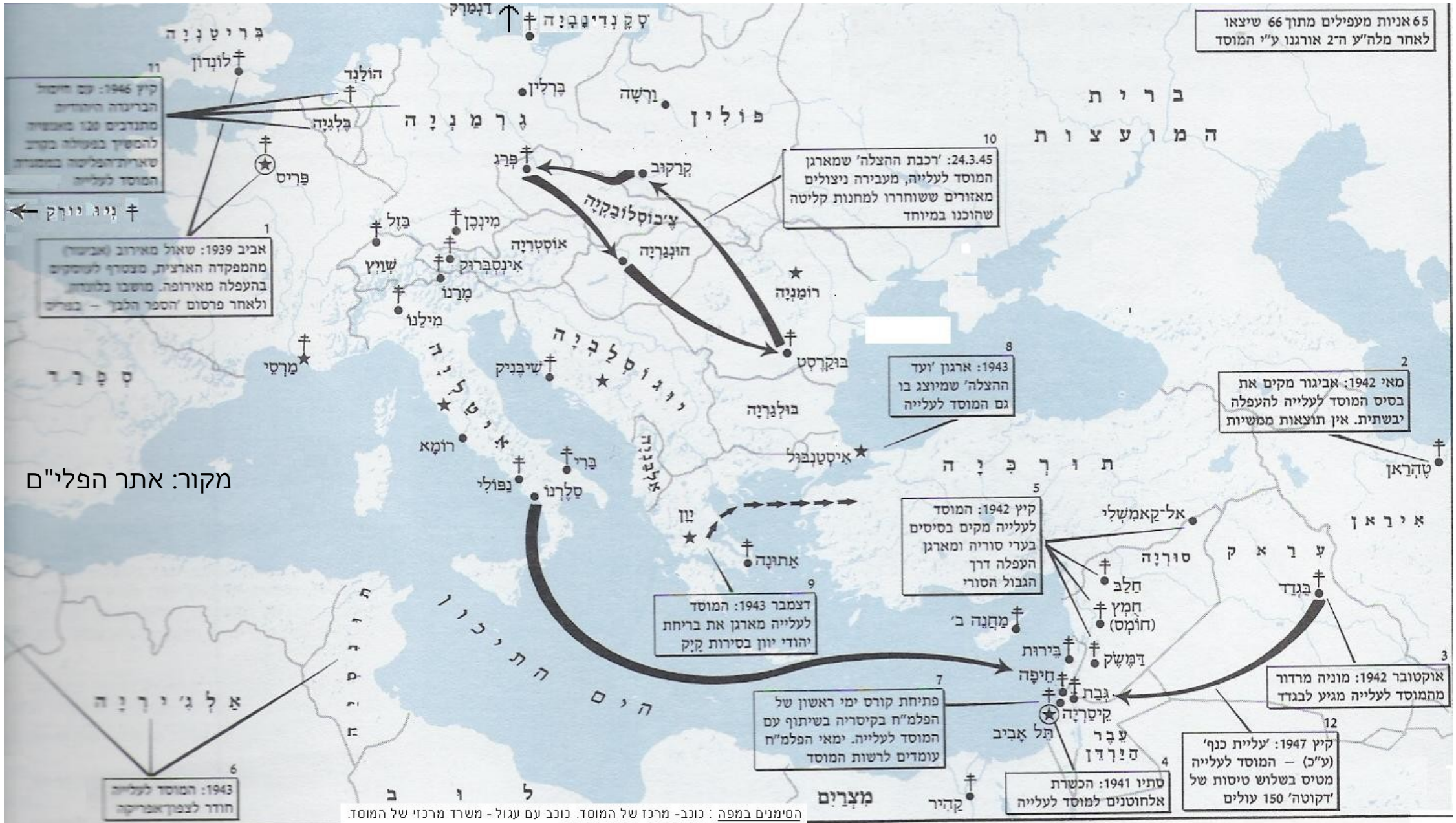

נתיבי העפלה מארצות האסלאם

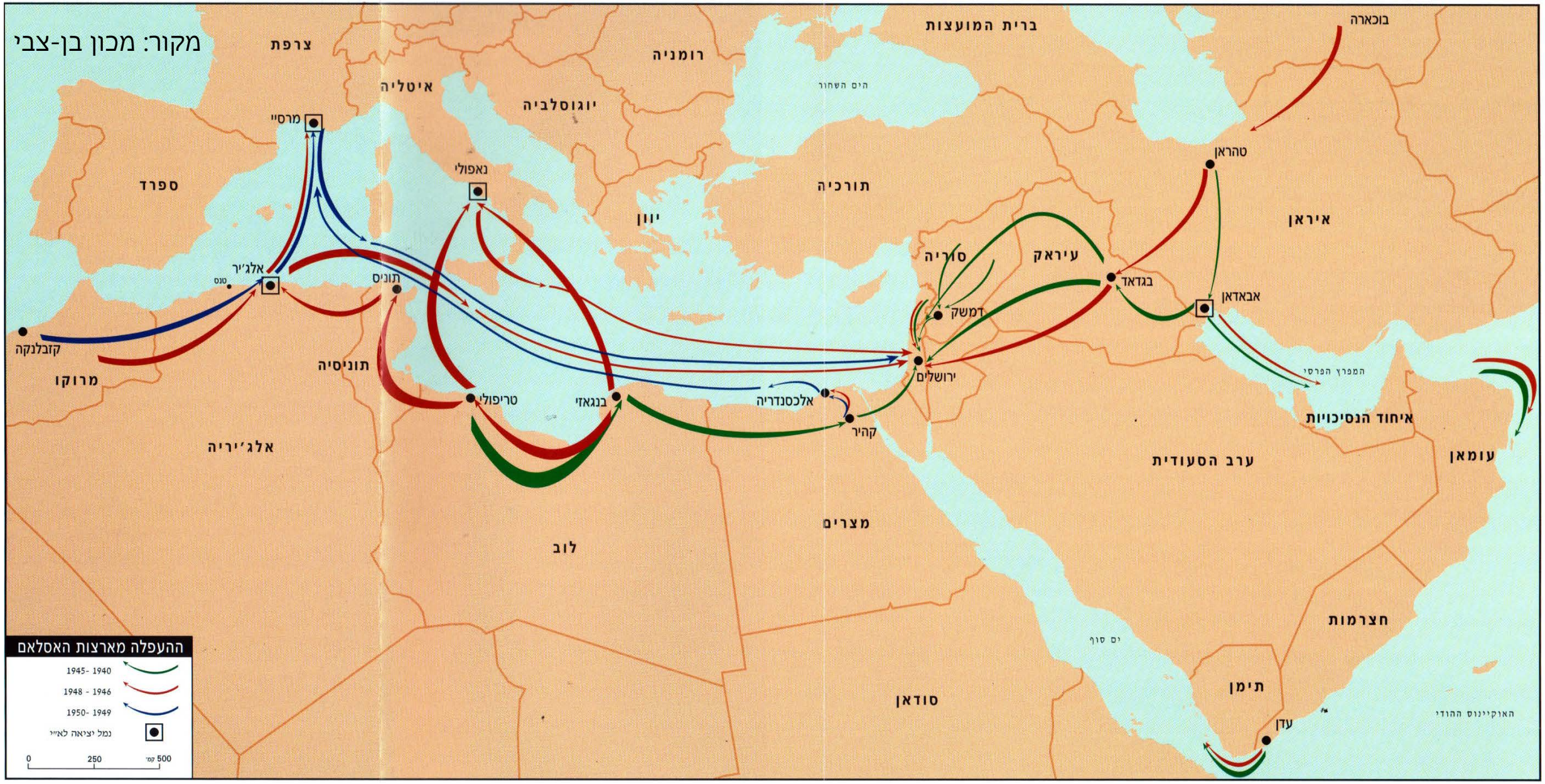

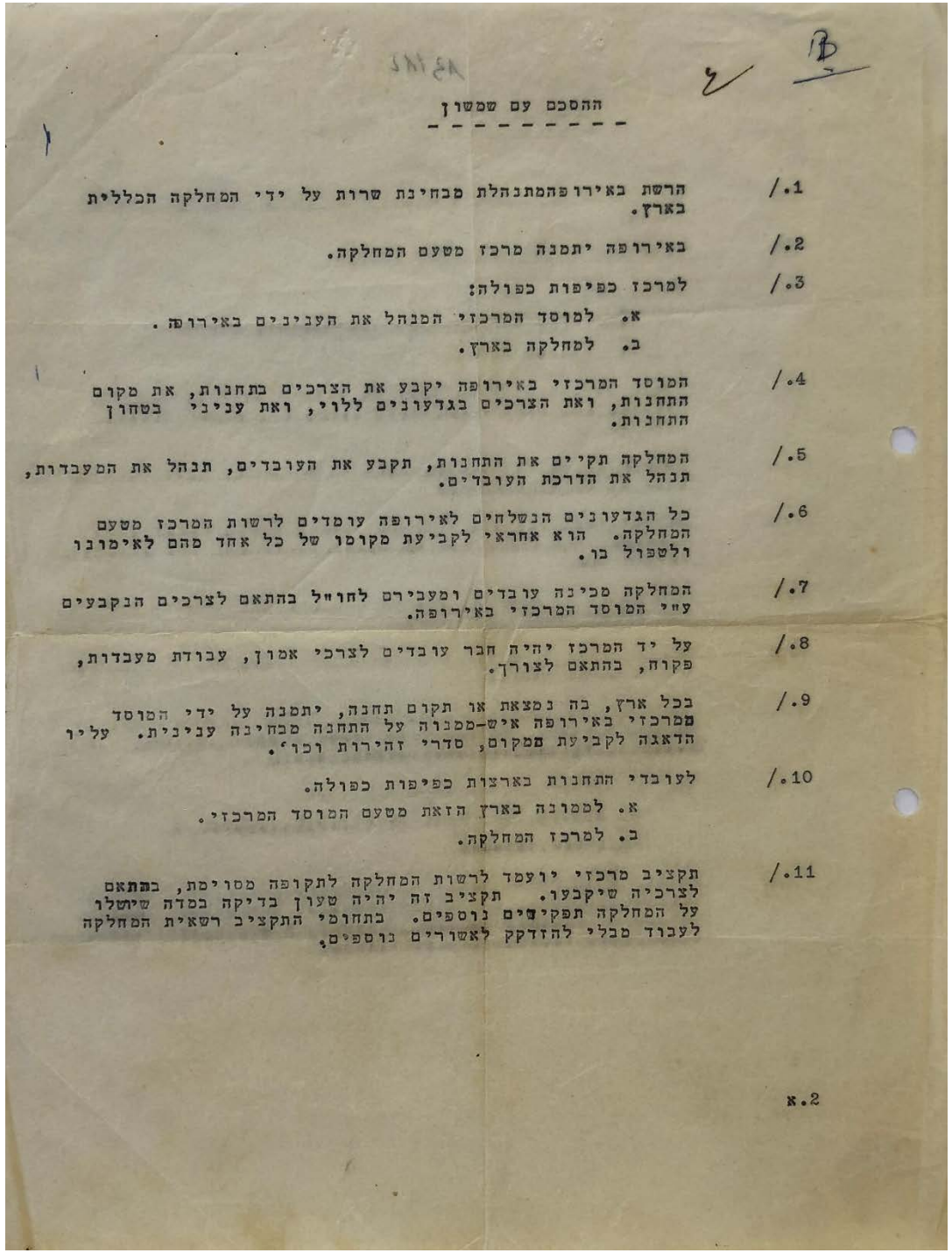

ההסכם עם שמשון

/.1 הרשת באירופהמתנהלת מבחינת שרות על ידי המחלקה הכללית בארץ.

/.2 באירופה יתמנה מרכז מטעם המחלקה.

/.3 למרכז כפיפות כפולה:

א. למוסד המרכזי המנהל את הענינים באירופה.

ב. למחלקה בארץ.

/.4 המוסד המרכזי באירופה יקבע את הצרכים בתחנות, את מקום התחנות, ואת הצרכים בגדעונים ללוי, ואת עניני בטחון התחנות.

/.5 המחלקה תקיים את התחנות, תקבע את העובדים, תנהל את המעבדות, תנהל את הדרכת העובדים.

/.6 כל הגדעונים הנשלחים לאירופה עומדים לרשות המרכז מטעם המחלקה. הוא אחראי לקביעת מקומו של כל אחד מהם לאימונו ולטפול בו.

/.7 המחלקה מכינה עובדים ומעבירם לחויל בהתאם לצרכים הנקבעים ע"י המוסד המרכזי באירופה.

/.8 על יד המרכז יהיה חבר עובדים לצרכי אמון, עבודת מעבדות, פקוח, בהתאם לצורך.

/.9 בכל ארץ, בה נמצאת או תקום תחנה, יתמנה על ידי המוסד המרכזי באירופה איש-ממונה על התחנה מבחינה ענינית. עליו הדאגה לקביעת המקום, סדרי זהירות וכו'.

/.10 לעובדי התחנות בארצות כפיפות כפולה.

א. לממונה בארץ הזאת מטעם המוסד המרכזי.

ב. למרכז המחלקה.

/.11 תקציב מרכזי יועמד לרשות המחלקה לתקופה מסוימת, בהתאם לצרכיה שיקבעו. תקציב זה יהיה טעון בדיקה במדה שיטלו על המחלקה תפקידים נוספים. בתחומי התקציב רשאית המחלקה לעבוד מבלי להזדקק לאשורים נוספים.

/.2.א

- שירות הקשר הקים את הקשר לספינות המעפילים החל מהפלגת "פוסידון" במאי 1938
- ההעפלה בספינות נפסקה בעת מלחמת העולם השנייה והתחדשה בהפלגת "דלין" באוגוסט 1945

ההסכם המקורי בין שירות הקשר לבין המוסד לעלייה ב', 1945
באדיבות את"ה, 13/12

רשת "גדעון", שלהי שנת 1947

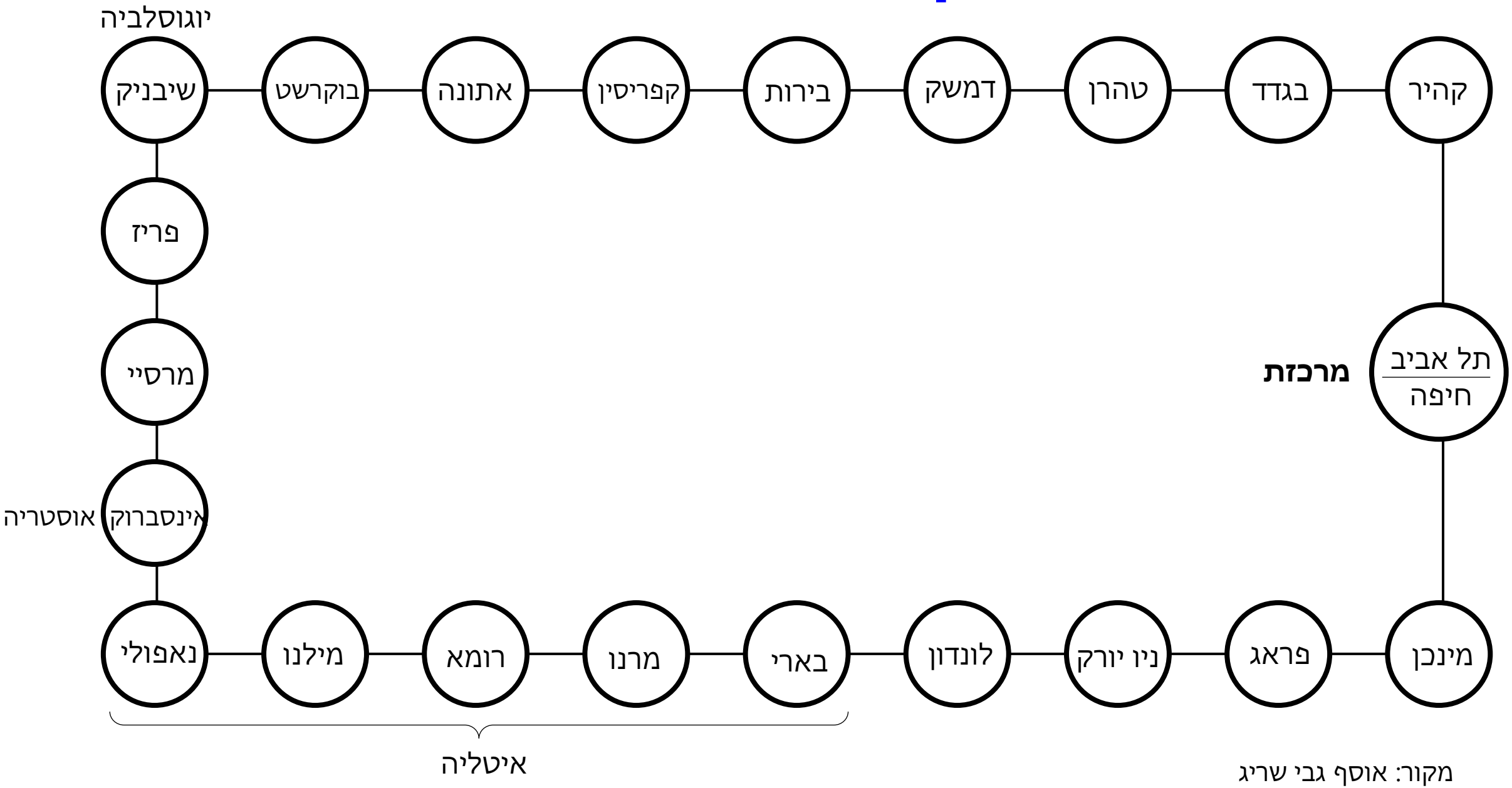

מקור: אוסף גבי שריג

הבריטים פעלו לסכל את מפעל ההעפלה

- **הוטל מצור ימי על חופי הארץ**
  - צי ספינות מלחמה (Palestine Patrol), מערך מטוסים, תחנות מכ"ם חופיות (הידועה: סטלה מאריס, חיפה)
- **פעילות חשאית ענפה, מקצועית ומיומנת, לסיכול פעילות בריחה והעפלה**
- **מפקדי המוסד היו ערים לפעילות הבריטית, ונקטו אמצעי ביטחון קפדניים ופעולות הונאה**
  - הקפדה יתירה על ביטחון שדה וחשאיות
  - עיקר התקשורת בין המפקדים הייתה פנים־אל־פנים, בפגישות חשאיות. מסמכים רגישים הועברו עם שליחים, ולא שוגרו בקשר רדיו
- **הגדעונים עצמם הקפידו במיוחד על מידור וחשאיות**
  - בינם לאחרים, בינם לבין עצמם

הבריטים ניהלו מערכה חשאית רחבה

- **הוקם "חדר מצב" במשרד החוץ הבריטי בלונדון, שם עקבו אחרי תנועת המעפילים**
- **המודיעין הצבאי בגרמניה, אוסטריה ואיטליה פעל לאיתור נתיבי תנועת המעפילים ולחסימתן**
  - היה שיתוף פעולה הדוק בין הבולשת הבריטית בארץ (CID), שירות הביון (MI6) ושירות הביטחון (MI5)
- **הוצבו סוכני ביון בריטיים בנמלי צרפת, איטליה ויוון, לאיתור הכנות להפלגת ספינות מעפילים**
- **פעילות מבצעית מקיפה כנגד המוסד לעלייה ב':**
  - לחץ דיפלומטי חשאי על צרפת, איטליה ויוון ולחץ מסחרי על חברות ספנות, לשיבוש אספקה לספינות מעפילים
  - הפעלה מסיבית של מעקבים סמויים אחרי אנשי המוסד
  - סיגינט – ציתות לטלפונים של הסוכנות, ה"הגנה" ושלוחות המוסד (Buttercup), האזנה לקשר אלחוטי, שבירת צפנים (ISPAL, ISOTAS, ISTRIA, FOG, CREAM)
  - יומינט – עצירת מעפילים וחקירתם, החדרת סוכנים בריטיים שהתחזו למעפילים
  - הסברה – שידורי תעמולה אנטי ציונית ברדיו, שליחת סוכנים בריטיים לשכנע עקורים יהודים לא להשתתף בהעפלה הבלתי ליגלית
  - Embarrass – חבלה ב־5 ספינות מעפילים בנמלי איטליה, כדי למנוע הפלגתן
- **גם ה־CIA האמריקאי ביצע סדרה של מבצעים חשאיים כנגד "הבריחה" באירופה:**
  - Rummage – לאיתור "טרוריסטים" בקרב המעפילים הרביזיוניסטיים בבוואריה
  - Symphony – לאיתור חדירת סוכנים סובייטיים למזרח התיכון בערוצי הבריחה והמוסד, בעקבות שמועות שהפיצו הבריטים

מה מקור השם "גדעונים"?

- **רשת האלחוט של המוסד לעלייה ב', שפעלה במסגרת שירות הקשר של ה"הגנה", נקראה רשת גדעון, ולכן נקראו מפעיליה "גדעונים"**
  - הרשת הראשונה הייתה "**רשת אבינועם**", רשת ארצית לקשר בין המטכ"ל ליישובים
  - הרשת השנייה הייתה "**רשת תמר**", רשת ארצית לקשר בין מטה הפלמ"ח ליחידות הפלמ"ח
  - "**רשת גדעון**" הייתה הרשת השלישית
  - "**רשת שרה**" הייתה רשת של המחלקה המדינית בסוכנות היהודית בירושלים, לונדון וניו יורק
- **קיימות תאוריות נוספות על מקור השם "גדעונים"**
  - יש הטוענים כי השם "גדעון" הוא הסבה לעברית של השם "גרישא", שמו של האלחוטן הימי הראשון ב"הגנה"
  - יש הטוענים כי זה שם ש"הומצא", למשדר הרדיו באפיקים
  - יש הסבורים כי "גדעון" מסמל מובחרים בעלי תושייה (שופטים פרק ז')

על הגדעונים

- **הגדעונים הוכשרו מקצועית בקורס אלחוט, שנערך בידי שירות הקשר**
  - נושא מרכזי היה שידור וקליטה במורס, בצד הצפנה ופענוח
- **המשדר/מקלט העיקרי נבנה בבתי מלאכה של שירות הקשר**
  - במזוודה מעץ, בגודל תיק משרדי, נוח לנשיאה וטלטול בתנאי מחתרת
  - הציוד פעל עם שפופרות ואיפשר קשר מורס בת"ג
  - התדר נקבע בדרך כלל באמצעות גבישים. הספק השידור היה כ־10 ווט
  - האנטנות היו הדרך כלל אנטנות "ר" (תיל ארוך – Long Wire)
- **עיקר הגדעונים פעלו מתחנות אלחוט חשאיות נייחות**
  - אירופה: נאפולי, מילאנו, בארי, מארנו, פריז, מרסיי, אינסברוק, אתונה, מינכן, בוקרשט, פראג, שבניק, באזל, לונדון
  - מדינות האסלאם: ביירות, דמשק, חלב, חומס, בגדד, קהיר, טהרן
  - ארץ ישראל: תל אביב, חיפה
- **הגדעונים, שרובם היו לוחמי פלמ"ח, נמנו על צוות מלווי ספינות המעפילים מטעם ה"הגנה", כדי לקיים קשר עם הארץ**
  - תפקיד מכריע, כדי להעביר הוראות והנחיות לצוות ולמעפילים
  - היה והספינה נתפסה בידי הבריטים, הגדעוני השמיד את המכשירים, הגבישים, כתב הסתר והמסמכים וניטמע בקרב המעפילים

תחנות אלחוט חשאיות בחו"ל

מקור:
ירחון *טכניקה ומדע לנוער*,
1948

רומא, אנטנה "ר" במחנה המעפילים מונטה מריו (מקור: אוצר תמונות הפלמ"ח)

הגדעוני גרשון אפרתי (בכינויו המחתרתי "אשד")(מקור: אוצר תמונות הפלמ"ח)

הגדעוני שלמה רוזן
(בכינויו המחתרתי "הנסי")
מקור: אתר הפלי"ם

הגדעוניות (1)

- **כשליש מהגדעונים היו נשים**
  - עשיית הנשים לא הייתה שונה מזו של הגברים
  - מעבר להפעלת קשר, הן עסקו בהכנת מעפילים למסע, הכשרת ספינות, ליווי ספינות, ארגון התנגדות לבריטים ועוד
  - הנשים הרימו את הכפפה, התגייסו למפעל ההעפלה ומלאו את משימותיהן תוך גילוי יכולות שאינן נופלות מהגברים
- **סיפור הגדעוניות מציג כינון זהות נשית חדשה**
  - נשים ביקשו להשתחרר מהתפיסות המסורתיות של החברה היהודית הפטריארכלית ולהיות "עבריות חדשות"
- **חווית השירות של הגדעוניות הייתה חיובית בדרך כלל**
  - ההגעה ליעד נעשתה בדרכי עורמה, בזהות שאולה, ולוותה בתלאות. הנסיעה והשהות היו בתת־תנאים. העבודה הייתה מאומצת וקשה. האחריות הייתה עצומה. החשאיות הביאה לבדידות
- **סיפור הגדעוניות הוא דוגמה להגשמה אישית־נשית תוך מילוי משימה לאומית**
  - הנשים הגיעו להישגים ייחודיים בעשייה ובמנהיגות
  - התפקיד המנהיגותי העצים את תחושת המסוגלות והאחריות שלהן והרחיב את גבולות תפקודן

הגדעוניות (2)

הגדעונית יפה בתחנה בפריז (מקור: אוצר תמונות הפלמ"ח)

הגדעונית יוכי ברומא, עלית הגג במחנה המעפילים מונטה מריו, יום לפני שנאלצה לברוח עקב הסגרה
(מקור: אוצר תמונות הפלמ"ח)

הגדעונית חיה קוזלובסקי (בכינויה המחתרתי "אליזבט") בתחנת "שושנה" בחיפה
(מקור: אוצר תמונות הפלמ"ח)

הגדעוניות (3)

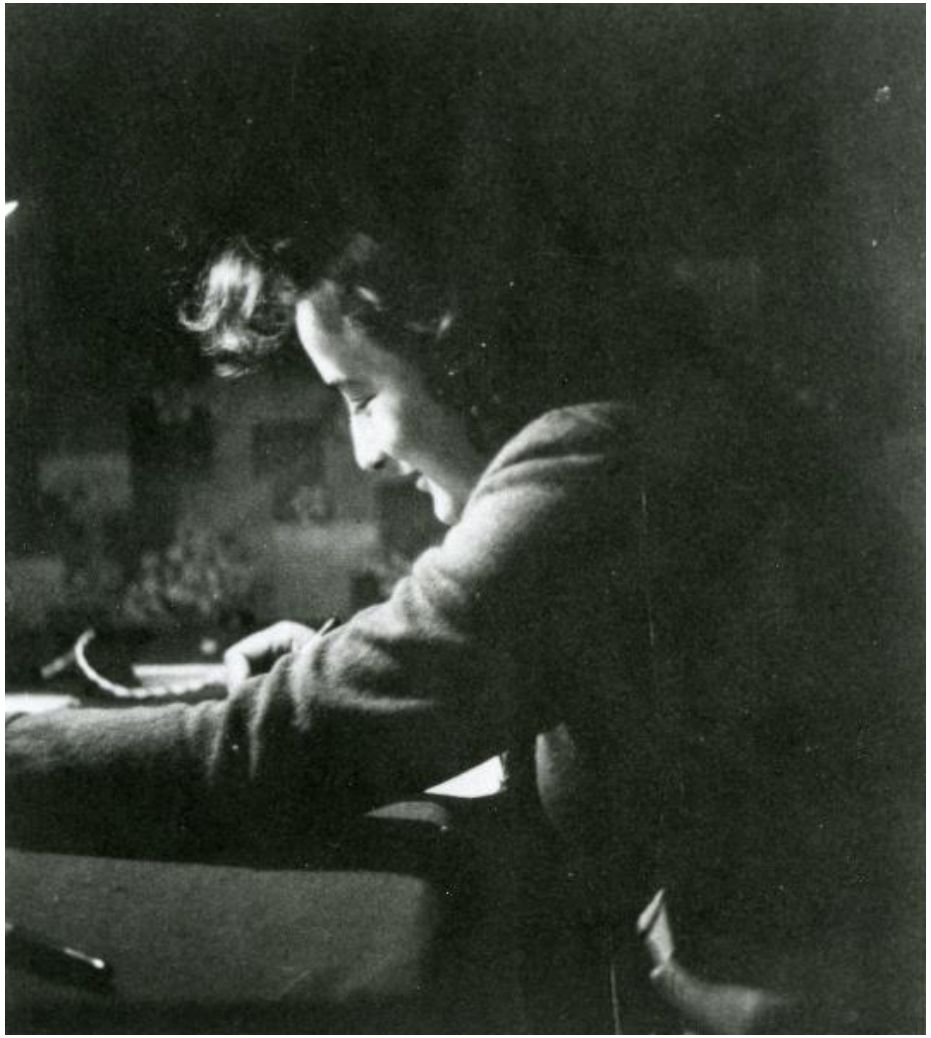

הגדעונית פנינה בתחנה במרסיי
(מקור: אוצר תמונות הפלמ"ח)

הגדעונית נועה בתחנה בפריז
(מקור: אוצר תמונות הפלמ"ח)

משמאל הגדעונית יוכבד (בכינוי המחתרתי "יוך").
מימין חיה (בכינוי המחתרתי "אליזבט") ברומא
(מקור: אוצר תמונות הפלמ"ח)

תעודות מזויפות של הגדעונית חיה קוזלובסקי, כפליטה בשם "אליזבט פולצק"

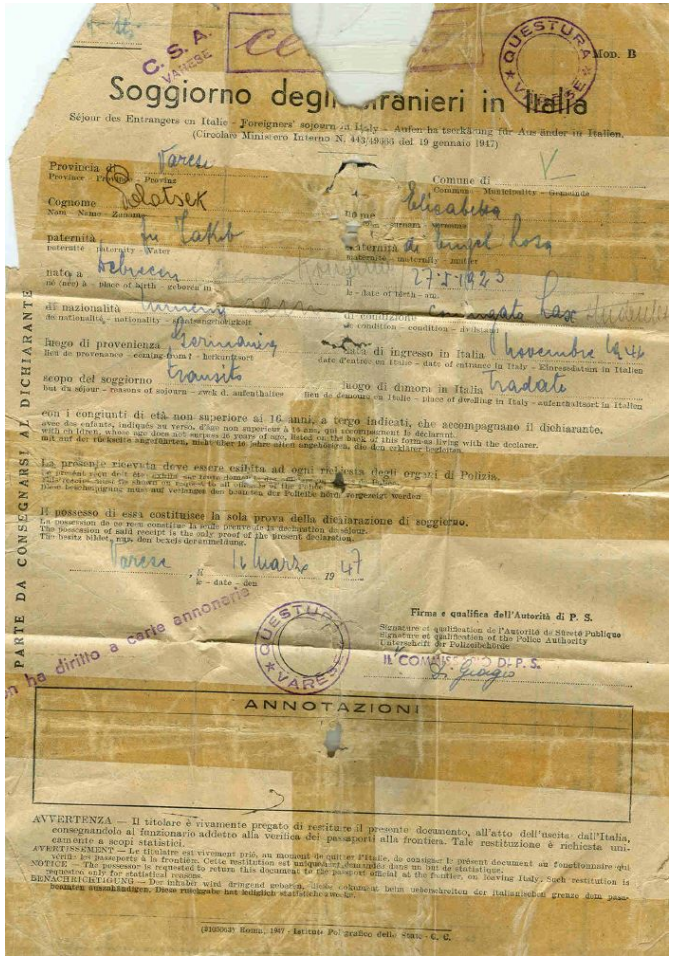

Soggiorno degli stranieri in Italia

Séjour des Entrangers en Italie - Foreigners' sojourn in Italy - Aufenthaltsgenehmigung für Ausländer in Italien.
(Circolare Ministero Interno N. 443/19366 del 19 gennaio 1947)

Provincia di: Varese
Cognome: Polatsek
Nome: Elisabetta
paternità: di Jakob
maternità: di Angela Rosa
nato a: Debrecen
il: 27-5-1923
di nazionalità: Romeno
Comune di: Tradate
di condizione: Coniugata
Luogo di provenienza: Germania
Data di ingresso in Italia: Novembre 1946
scopo del soggiorno: transito
luogo di dimora in Italia: Tradate

con i congiunti di età non superiore ai 16 anni, a tergo indicati, che accompagnano il dichiarante.
avec des enfants, indiqués au verso, d'âge non supérieur à 16 ans, qui accompagnent le déclarant.
with children, whose age does not exceed 16 years of age, listed on the back of this form as living with the declarer.
mit auf der Rückseite angeführten, minderjährigen Kindern, die den erklärer begleiten.

La presente ricevuta deve essere esibita ad ogni richiesta degli organi di Polizia.

Il possesso di essa costituisce la sola prova della dichiarazione di soggiorno.
La possession de ce reçu constitue la seule preuve de la déclaration de séjour.
The possession of said receipt is the only proof of the present declaration.
Diese Bescheinigung muss auf Verlangen den Beamten der Polizeibehörde vorgezeigt werden.

Varese, 6 marzo 1947

Firme e qualifica dell'Autorità di P. S.
Signature et qualification de l'Autorité de Sûreté Publique
Signature and qualification of the Police Authority
Unterschrift der Polizeibehörde

Il Commissario D.P.S.

ANNOTAZIONI

AVVERTENZA — Il titolare è vivamente pregato di restituire il presente documento, all'atto dell'uscita dall'Italia, consegnandolo al funzionario addetto alla verifica dei passaporti alla frontiera. Tale restituzione è richiesta unicamente a scopi statistici.
AVERTISSEMENT — Le titulaire est vivement prié, au moment de quitter l'Italie, de consigner le présent document au fonctionnaire qui vérifie les passeports à la frontière. Cette restitution est uniquement demandée dans un but de statistique.
NOTICE — The possessor is requested to return this document to the passport official at the frontier, on leaving Italy. Such restitution is requested only for statistical reasons.
BEMERKUNG — Der Inhaber wird dringend gebeten, diese Urkunde beim Verlassen Italiens an den Beamten der italienischen Grenze zum Passeinsatz zurückzugeben. Diese Rückgabe hat lediglich statistische Ziele.

(9193063) Roma, 1947 - Istituto Poligrafico dello Stato - C. C.

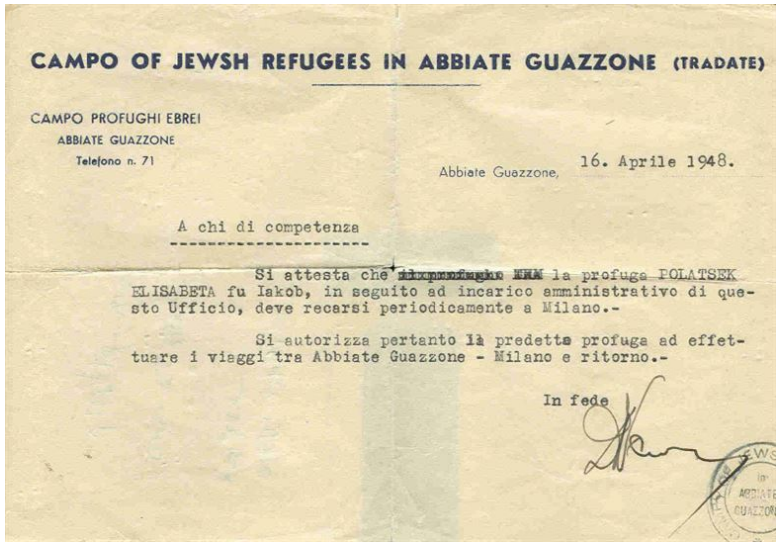

CAMPO OF JEWSH REFUGEES IN ABBIATE GUAZZONE (TRADATE)

CAMPO PROFUGHI EBREI
ABBIATE GUAZZONE
Telefono n. 71

Abbiate Guazzone, 16. Aprile 1948.

A chi di competenza

Si attesta che la profuga POLATSEK ELISABETA fu Iakob, in seguito ad incarico amministrativo di questo Ufficio, deve recarsi periodicamente a Milano.-

Si autorizza pertanto la predetta profuga ad effettuare i viaggi tra Abbiate Guazzone - Milano e ritorno.-

In fede

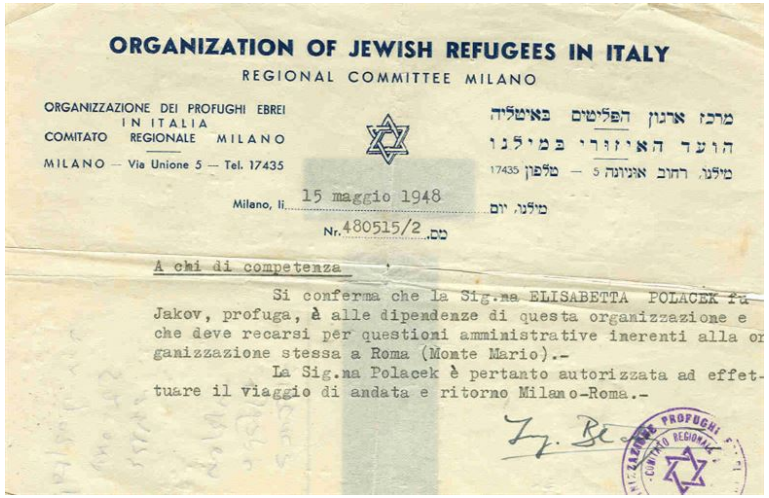

ORGANIZATION OF JEWISH REFUGEES IN ITALY
REGIONAL COMMITTEE MILANO

ORGANIZZAZIONE DEI PROFUGHI EBREI IN ITALIA
COMITATO REGIONALE MILANO
MILANO — Via Unione 5 — Tel. 17435

מרכז ארגון הפליטים באיטליה
הועד האיזורי במילנו
מילנו, רחוב אינונה 5 — טלפון 17435

Milano, li 15 maggio 1948
מילנו, יום
Nr. 480515/2 מס.

A chi di competenza

Si conferma che la Sig.na ELISABETTA POLACEK fu Jakov, profuga, è alle dipendenze di questa organizzazione e che deve recarsi per questioni amministrative inerenti alla organizzazione stessa a Roma (Monte Mario).-

La Sig.na Polacek è pertanto autorizzata ad effettuare il viaggio di andata e ritorno Milano-Roma.-

REPUBBLICA ITALIANA
CARTA D'IDENTITÀ
COMVNE DI TRADATE
CARTA D'IDENTITA
N° 15.680.795
del Signor
POLATSEK
ELISABETTA

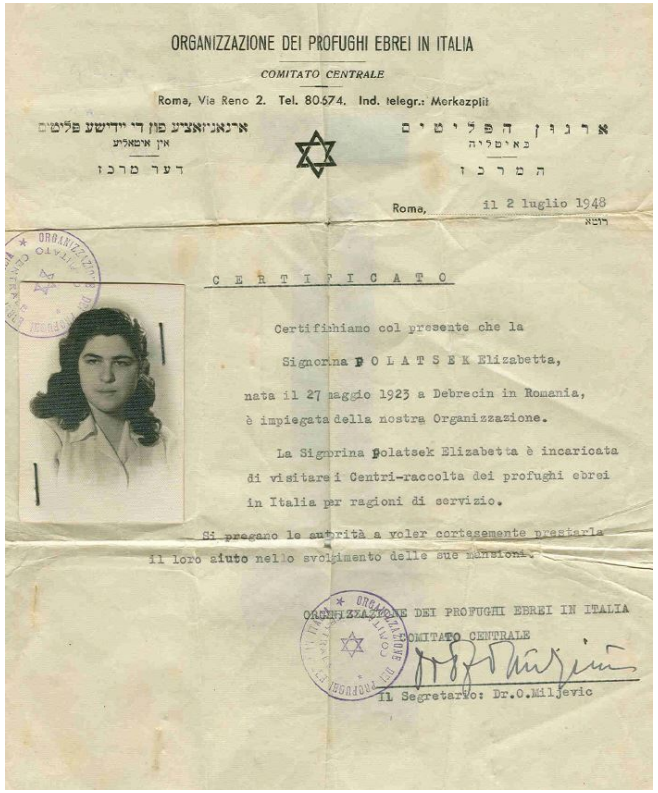

ORGANIZZAZIONE DEI PROFUGHI EBREI IN ITALIA
COMITATO CENTRALE
Roma, Via Reno 2. Tel. 80574. Ind. telegr.: Merkazplit

ארגון הפליטים
באיטליה
המרכז

ארגאניזאציע פון די יידישע פליטים
אין איטאליע
דער מרכז

Roma, il 2 luglio 1948
רומא

CERTIFICATO

Certifichiamo col presente che la
Signorina POLATSEK Elizabetta,
nata il 27 maggio 1923 a Debrecin in Romania,
è impiegata della nostra Organizzazione.

La Signorina Polatsek Elizabetta è incaricata di visitare i Centri-raccolta dei profughi ebrei in Italia per ragioni di servizio.

Si pregano le autorità a voler cortesemente prestarla il loro aiuto nello svolgimento delle sue mansioni.

ORGANIZZAZIONE DEI PROFUGHI EBREI IN ITALIA
COMITATO CENTRALE
Il Segretario: Dr.O.Miljevic

מקור: מרכז המידע והמחקר למורשת ההעפלה ע"ש אלוף מרדכי (מוקה) לימון

"מזוודה"

- **משדר/מקלט מחתרתי**
  - מבוסס על 3-4 שפופרות ריק
- **תחום תדרים: ת"ג, 3 עד 6.5 מה"צ**
- **הספק שידור: 10 ווט**
- **שידור מורס בלבד**
- **13 x 27 x 45 ס"מ, 7.2 ק"ג**
- **בתי המלאכה המחתרתיים של שירות הקשר ב"הגנה" ייצרו עד קום המדינה כ־500 מזוודות**
  - בית המלאכה הראשי הוסתר בסוכנות "פילקו" למכשירי רדיו ברח' אלנבי 54 בתל אביב
  - בתי מלאכה באיטליה וצרפת ייצרו מזוודות עבור ספינות מעפילים

המכשיר שבתמונה פעל ברשת הפלמ"ח, "תמר"
מקור: מוזיאון קרית ענבים

האתר להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב

ה"מזוודה" השתכללה עם השנים: הספק השידור הוגבר, נוספה שמיעה עצמית, נוספה גמישות לבחור בין גבישים ותדר בר שינוי

משדר חד־שפופרתי:

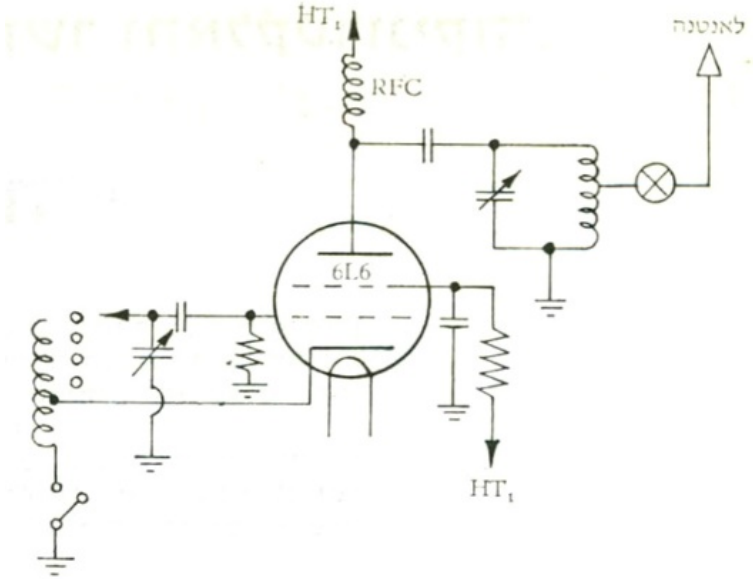

מקלט ישיר (רגנרטיבי):

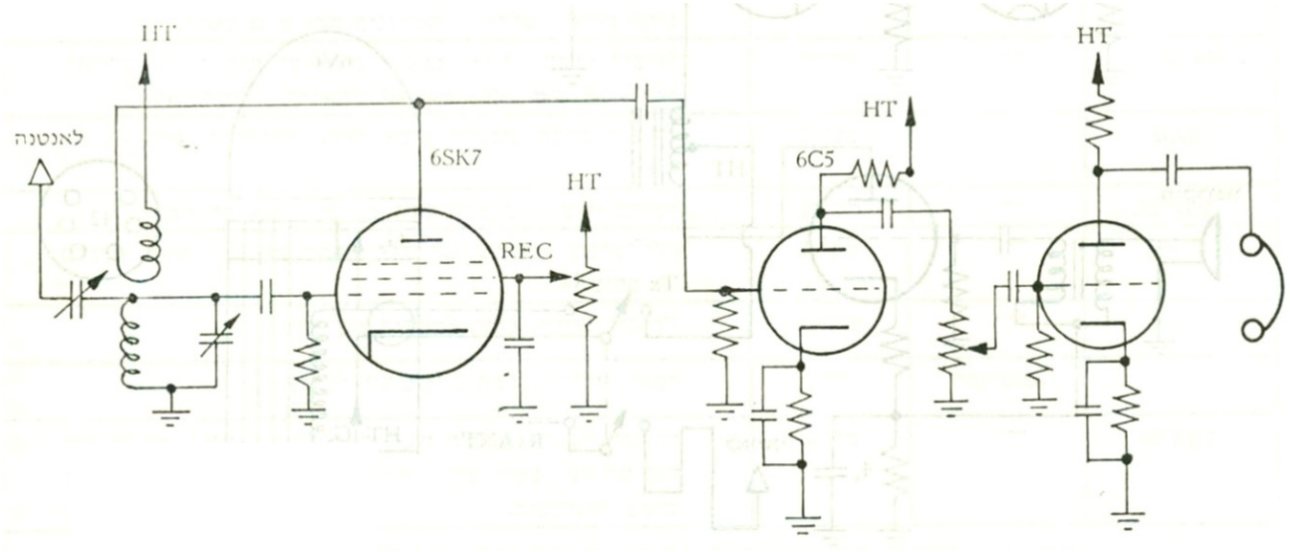

מקלט
6N7 ,6SK7

משדר
6V6

גביש קווארץ

- **משמש למתנד (Oscillator) לבקרת תדר בציוד אלקטרוני משנת 1921, ומשלהי שנות השלושים היה האמצעי המקובל לקביעת תדר במשדרים**
  - מבוסס על גביש פיאצו־אלקטרי. מתח חשמלי המופעל על הגביש יוצר כוח מכני – ולחילופין, כוח מכני יוצר מתח חשמלי
  - הגבישים באותה התקופה התבססו על גביש טבעי, שנכרה בכמויות גדולות בברזיל (משנת 1950 משתמשים בגבישים סינטטיים), נחתך בזווית המתאימה ללוח זעיר (1.2 x 1.5 x 0.3 ס"מ) ונקבע בין שני לוחות מתכת, שהחזיקו אותו בארבעת פינותיו ובמרכזו, כך שיוכל לרטוט
  - הגביש מתנהג כמעגל תהודה מדויק, בתדר הנקבע על פי המידות הפיזיות של הגביש
- **הגדעונים השתמשו בגבישים שקנו כגרוטאות מעודפי צבא לאחר מלחמת העולם <u>וליטשו אותם לתדרים הרצויים</u>**
  - מפרקים את בית הגביש, מוציאים את הגביש (שנראה כמו לוח זכוכית אטומה דקה). שפשוף הגביש משני צדיו בתנועת "8" על ניר זכוכית עדין או עם משחת ליטוש (משחת ניקוי תעשייתית) על משטח זכוכית מעלה את התדר. ציפוי מרכז הגביש בגרפיט (של עפרון) או עופרת (מתיל הלחמה) מוריד את התדר. כך ניתן לשנות את תדר הגביש בכמה עשרות קה"צ

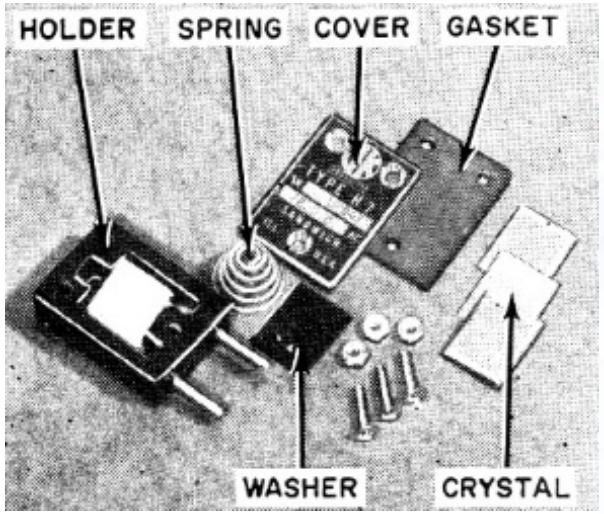

גביש FT-243, מהסוג בו השתמשו הגדעונים

גבישים מודרניים זעירים, המשמשים במחשב, טבלט, טלפון סלולרי, שעון יד ועוד

מורס עברי (לקרוא מימין לשמאל)

תרגום כתב המורס לעברית נעשה בשנת 1922
בתנועת הצופים היהודיים בווילנה בידי זלמן כהן,
לימים מבכירי שירות הקשר ב"הגנה"

א	A	● —	נ	N	● —
ב	B	● ● ● —	ס	C	● — ● —
ג	G	● — —	ע	J	— — — ●
ד	D	● ● —	פ	P	● — — ●
ה	O	— — —	צ	W	— — ●
ו	E	●	ק	Q	— ● — —
ז	Z	● ● — —	ר	R	● — ●
ח	H	● ● ● ●	ש	S	● ● ●
ט	U	— ● ●	ת	T	—
י	I	● ●		F	● — ● ●
כ	K	— ● —		V	— ● ● ●
ל	L	● ● — ●		X	— ● ● —
מ	M	— —		Y	— — ● —

1	— — — — ●
2	— — — ● ●
3	— — ● ● ●
4	— ● ● ● ●
5	● ● ● ● ●
6	● ● ● ● —
7	● ● ● — —
8	● ● — — —
9	● — — — —
0	— — — — —
פסיק	— — ● ● — —
נקודה	— ● — ● — ●

מקלטי רדיו מעודפי צבאות הברית בשימוש הגדעונים

BC-348

BC-312

מערכת קשר ת"ג ימית אמריקאית TCS-12

מקלט

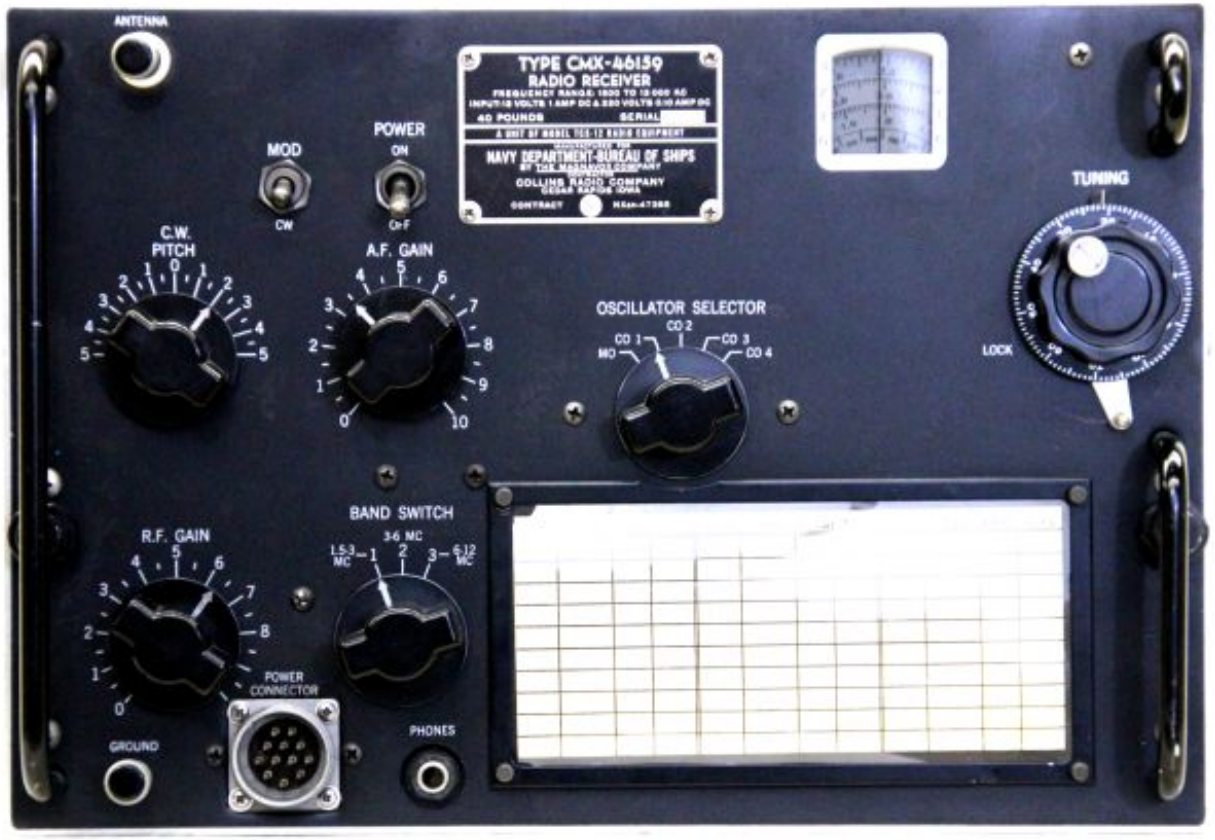

משדר

- הותקנה בספינות מעפילים שנרכשו בארה"ב
- מורס ואת"נ, לתחום התדרים 1.5 עד 12 מה"צ, בהספק שידור של 25 ווט

מקור התמונות: Rockwell Collins Museum

מקמ"ש ת"ג טקטי אמריקאי SCR-284 ("קרוסלי")

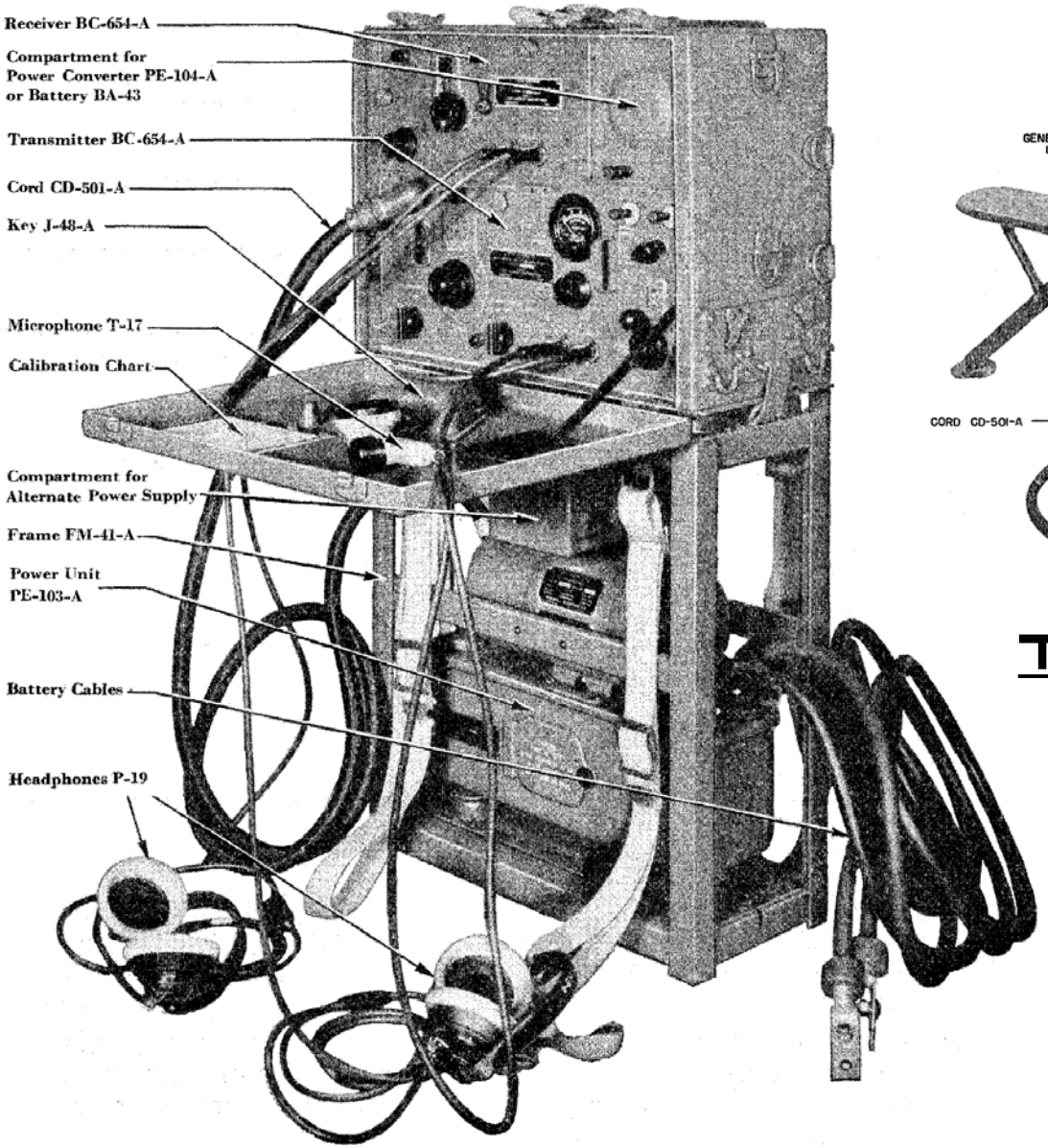

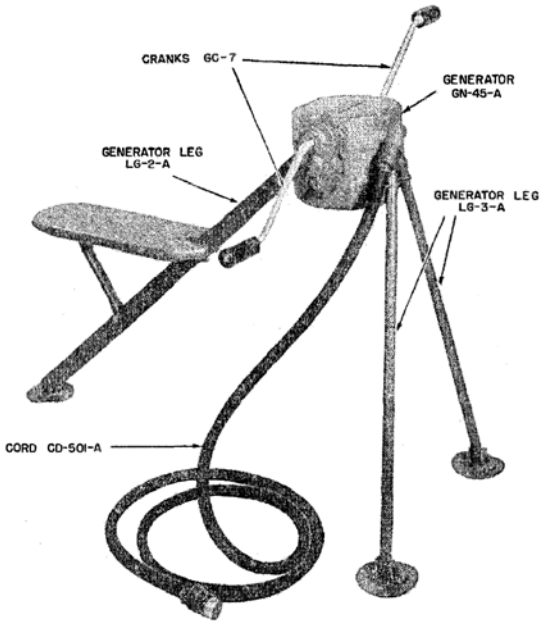

חפ"ק אמריקאי במלחמת העולם השנייה **גנרטור יד**

- **מקמ"ש רזרבי במספר ספינות מעפילים**
  - יתרונו: גנרטור יד – ללא תלות במקור מתח חיצוני
- **מורס ואת"נ, לתחום התדרים 3.8 עד 5.8 מה"צ, בהספק שידור של 24 ווט במורס, 17 ווט בדיבור (את"ן)**

הק"ש (הוראות קשר) כונו: "הסכם קשר"

ספינת המעפילים "יגור"

אוגוסט 1946

א. יגור: כאן

ב. ארצי: ישל

ג. סיסמא: לא ישוב ריקם

ד. ארצי קורא 5 דקות:

0630, 1000, 1400, 1800

ה. ההתחלה: לפי הודעת יגור דרך בנימין

ו. גלים לא קריסטליים: 814, 850, 1250

ז. גלים קריסטליים: 545, 672, ראשי 689

ספינת המעפילים "כתריאל יפה"

אוגוסט 1946

א. ארצי: רמה

ב. כתריאל: טXנ

ג. גל ראשי: 689 וגם 814

ד. סיסמא: כי בשלוה יצאו

ה. שעות קשר:

0600, 1000, 1400, 1800

ו. ארצי קורא ראשון 10 דקות

הערות:

- ארצי: מפקדה בארץ ישראל, בנימין: מפקדה באיטליה
- כל השעות בזמן גרניץ'
- השורות מסופרות באותיות, כדי לאפשר שינוי על ידי התייחסות לאות בלבד

מקור: גבי שריג, *הגדעונים באניות ההעפלה*, הוצאת המרכז לתולדות כח המגן "ההגנה" ע"ש ישראל גלילי, 1988

הגדעונים השתמשו בכתב סתר ידני

דוגמת הקוד הנפוצה ביותר, בקשר האלחוט של **הגדעונים** למשל, הייתה הסיסמה או הקוד: "**מלפפון חמוץ**" כאשר הערך המספרי – במקום האותיות – המקובל והידוע לכל אלחוטן היה כדלקמן:

מלפפוזחמוצ – 10153729846

כאשר המספרים החליפיים לאותיות ניתנות מן הנמוך אל הגבוה. חוץ מזה, לפי עדות **הגדעונים**, השתמשו אלו ביניהם בקוד – במשפט כולו, בשפה גלוייה בשידור המורס, כסימן שיש בעיות עם **פיענוח** החמישיות בתחנה הקולטת.

להלן דוגמא לקוד: "**מלחמת היהודים**".

להלן תחליף המספרים לאותיות הסיסמא (מן האות הנמוכה: ד' אל ה–ת': 12)

מ	ל	ח	מ	ת	ה	י	ה	ו	ד	י	ם
10	8	5	9	12	3	6	2	4	1	7	11

להלן **הידיעה לשידור**: "נגיע לחיפה מחר בבוקר הכינו לנו עזרה דחופה רוצים לגמור".

להלן **רישום הקוד** – הערך **המספרי** והידיעה **להצפנה:**

10	8	5	9	12	3	6	2	4	1	7	11
מ	ל	ח	מ	ת	ה	י	ה	ו	ד	י	ם
נ	ג	י	ע	ל	ח	י	פ	ה	מ	ח	ר
ב	ב	ו	ק	ר	ה	כ	י	נ	ו	ל	נ
ו	ע	ז	ר	ה	ד	ח	ו	פ	ה	X	Y
ר	ו	צ	י	מ	ל	ג	מ	ו	ר	Z	X

להלן **שיטת ההצפנה** שתהיה שיטת **הקליטה** בתחנה ממול:

מ – 10 – מנבור
ל – 8 – לגבעו
ח – 5 – חיוזצ
מ – 9 – מעקרי
ת – 12 – תלרהמ
ה – 3 – החהדל
י – 6 – ייכחג
ה – 2 – הפיומ
ו – 4 – והנפו
ד – 1 – דהומר
י – 7 – יחלצ 2X
מ – 11 – מרנ XY

להלן **שיטת השידור** בחמישיות:

1. דמוהר
2. הפיומ
3. החהדל

וכן הלאה, לפי הסדר המספרי ובסך הכל: 12 **חמישיות** במורס.

סיסמאות קשר נפוצות היו, למשל:
"לא יישוב ריקם" (בספינה "יגור"),
"רב שלווה יצאו" ("בכתריאל יפה"),
"לחוף מבטחים" (בספינה "דלין").

מקור: גבי שריג,
לקסיקון למונחי קשר,
הוצאת "מערכת"
קיבוץ דליה, 1998

תזכיר (מברק): "אורד וינגייט"

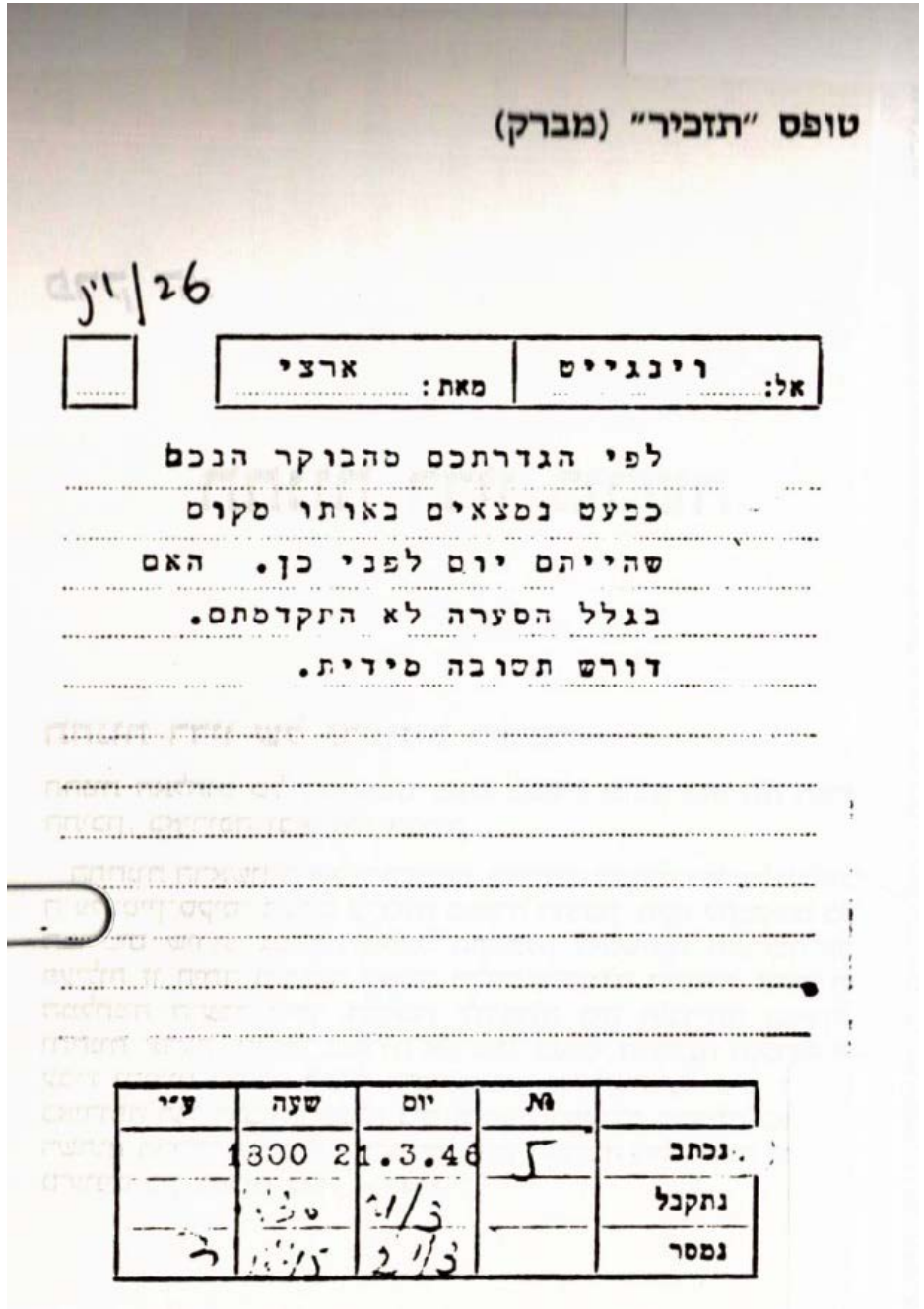

טופס "תזכיר" (מברק)

26/יג

אל: וינגייט	מאת: ארצי

לפי הגדרתכם סהבוקר הנכס
כבעט נסצאים באותו סקום
שהייתם יום לפני כן. האם
בגלל הסערה לא התקדסתם.
דורש תסובה סידית.

	אל	יום	שעה	ע"י
נכתב		21.3.46	1300	
נתקבל				
נמסר				

- הספינה "אורד וינגייט" הפליגה מפלסטרינה (איטליה) ב־14 מרץ 1946
- הביאה לארץ 248 מעפילים
- נתפסה בידי הבריטים בחופי הארץ ב-26 מרץ
- הגדעוני היה אברהם רייס

מקור :
ארכיון גבי שריג

ספינת המעפילים "דלין" (1)

- ספינת המעפילים הראשונה שהגיעה ארצה לאחר מלחמת העולם השנייה
- ספינת דיג איטלקית באורך 29 מ', עם מנוע דיזל
- הפליגה מנמל מונופולי, איטליה, עם רב חובל איטלקי־יהודי וצוות איטלקי
- הגיעה בהסתר לחוף קיסריה והנחיתה 37 מעפילים, ניצולי שואה

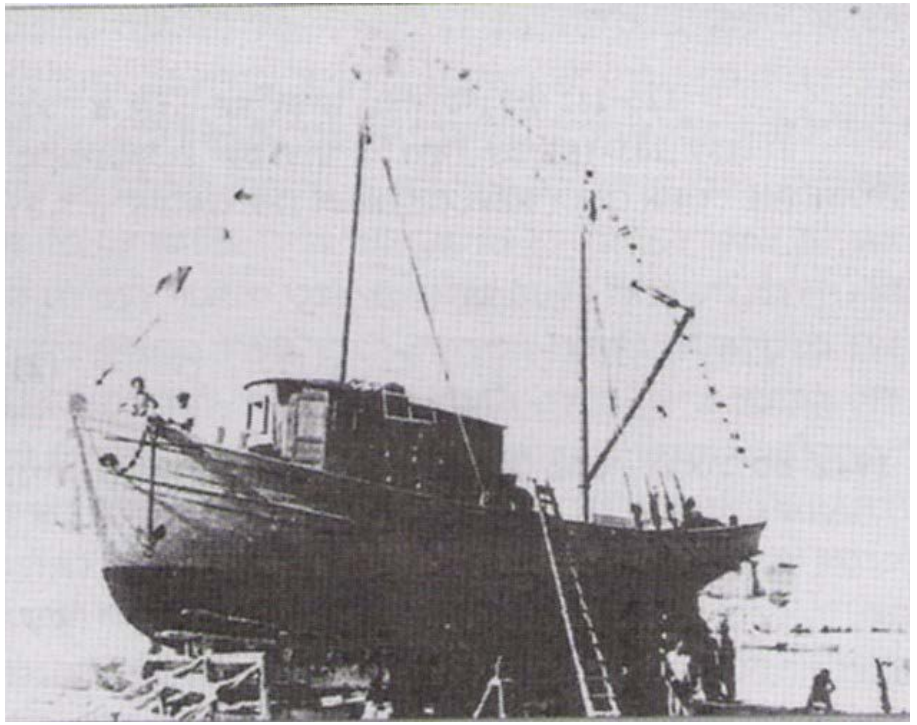

התמונה
באדיבות
אתר הפלי"ם

ספינת המעפילים "דלין" (2)

- **הפליגה ב־21 אוגוסט 1945, וב־28 אוגוסט הנחיתה את המעפילים שעל סיפונה בחוף קיסריה והפליגה חזרה לאיטליה**
  - המעפילים הועברו לחוף בסירות משוטים של קיבוץ שדות ים
- **בין המלווים: הגדעוני אריה חייקינד, שכינויו המחתרתי "זרובבל"**
  - הגדעוני בהפלגה חזרה לאיטליה היה אברהם רייס, שכינויו המחתרתי "יהודה"
- **על הספינה הותקן מק-19, מכשיר קשר ת"ג בהספק 5 ווט, מעודפי הצבא הבריטי**
  - תדר השידור הראשי היה 6,500 קה"צ
- **העברת הודעות מהארץ הייתה באמצעות תקליטים במקום כתב סתר. לדוגמה:**
  - שירת ספני הוולגה: נחתו בקיסריה
  - רפסודיה הונגרית: נחתו בעתלית
  - המנון בריטי: תתרחקו מהחוף, בואו מחר

הגדעוני אריה חייקינד ז"ל נפל בקרב במנזר סאן-סימון בירושלים, במאי 1948

מק-19

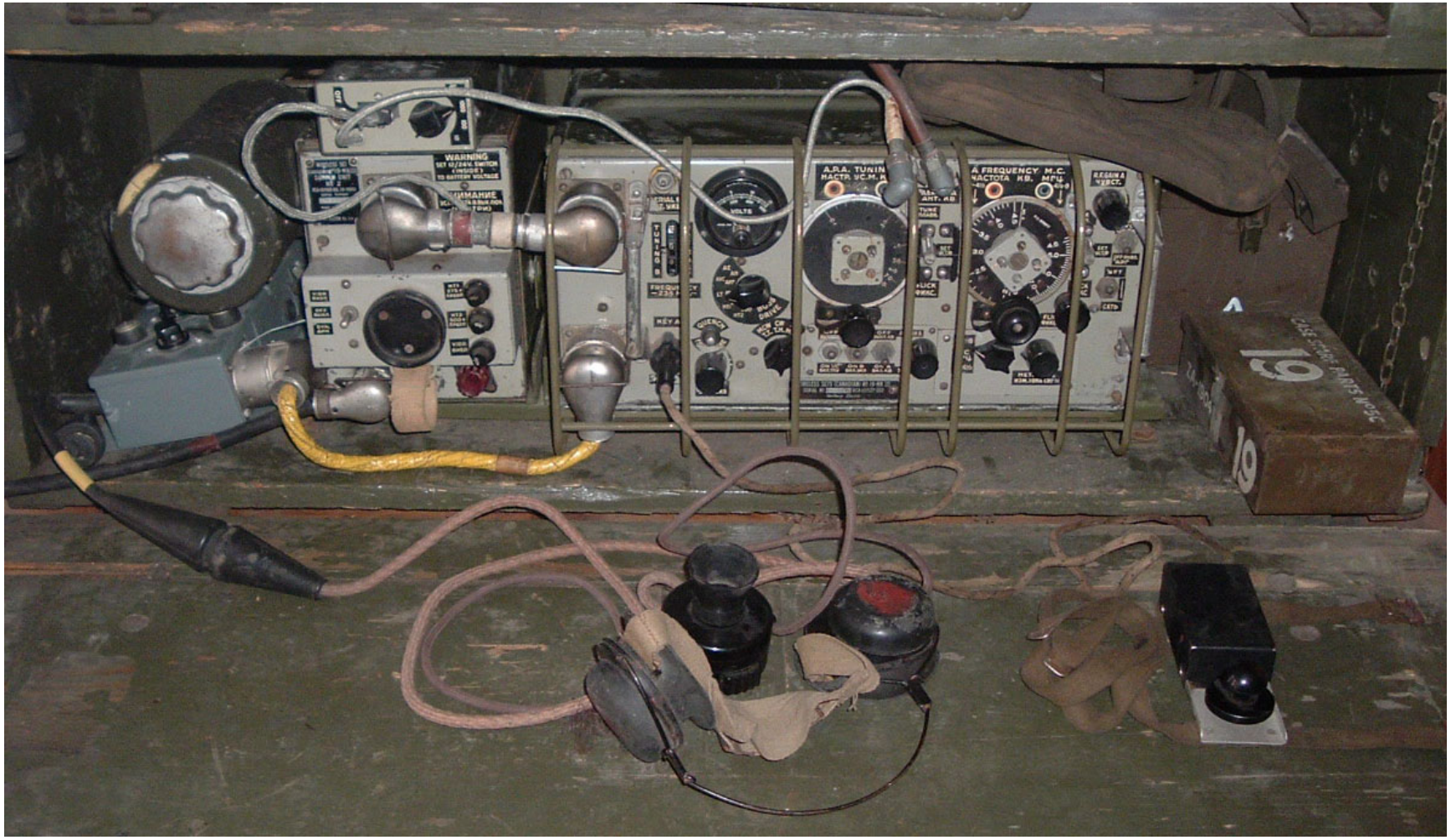

- משדר/מקלט ששימש בטנקים בריטיים במלחמת העולם השנייה
- תחום תדרים: ת"ג, 2 עד 8 מה"צ
- שידור מורס ודיבור (את"ן - AM)
- הספק שידור של כ־5 ווט

ספינת המעפילים "כתריאל יפה" (1)

- ספינת משא מעץ עם מפרשים ומנוע עזר, שנרכשה באיטליה
- הפליגה מחוף העמסה בבוקה די מגרה, איטליה, עם צוות איטלקי
- הביאה ארצה 604 מעפילים, ניצולי שואה

התמונה באדיבות אתר הפלי"ם

ספינת המעפילים "כתריאל יפה" (2)

- **בין המלווים: הגדעונית איה פינקרפלד, שכינוייה המחתרתי "שולמית"**
- **הפליגה ב־31 ביולי 1946. ב־15 אוגוסט, ליד חופי הארץ, השתלטו הבריטים על הספינה לאחר עימות ואיום בנשק, והספינה שטה לנמל חיפה**
- **אחרי מספר ימים הצליח מפקד הספינה לנסר את שרשרת העוגן, והספינה נסחפה לחוף קרית חיים**
  - הבריטים השתלטו שוב על הספינה וגררו אותה לנמל חיפה
- **לאחר מאבק אלים הועברו המעפילים לספינת גירוש "אמפייר היווד"**
  - מספר נערות, מונהגות בידי הגדעונית "שולמית", הבריחו בבגדיהן חומר נפץ לספינת הגירוש, אך הפיצוץ שנוצר גרם נזק קל בלבד
- **המעפילים גורשו למחנה בקפריסין**
  - המפקד והגדעונית "שולמית" ברחו מהמחנה והגיעו לנהריה בספינת מבריחים קפריסאית

ספינת המעפילים "רפיח" (1)

- ספינת משא מוסקת בפחם שנבנתה בשנת 1893, טבעה, נמשתה ושופצה. נרכשה ביוון
- הפליגה מנמל באקאר, יוגוסלביה (כיום – קרואטיה), עם צוות יווני ו־785 מעפילים, ניצולי שואה מרומניה, הונגריה ובולגריה
- טבעה בסערה ליד האי סירינה (Sirina)

מקור התמונה: Aris Bilalis 2015, http://wrecksite.eu/imgBrowser.aspx?53089

ספינת המעפילים "רפיח" (2)

- **בין המלווים: הגדעוני אברהם (אבי) ליכובסקי ("נור")**
- **הפליגה ב־26 בנובמבר 1946**
- **נקלעה לסערה, עלתה על סלעים ליד האי סירינה בבוקר ה־7 בדצמבר וטבעה לאחר שעה**
  - המעפילים קפצו למים ושחו לחוף. 8 מעפילים טבעו. הגופות נמשו מהים ונקברו באי
- **הגדעוני חילץ ציוד קשר מבטן הספינה הטובעת והביאו לחוף**
  - מקלט רדיו איטלקי (דוקאטי), משדר מתוצרת עצמית עם גבישים (7, 6 ו־4 מה"צ), מצברים ותיל לאנטנה
  - מאחר ומצבר אחד אבד בדרך, הגדעוני לא יכל לשדר. הוא שינה את המשדר, כדי לעקוף את דרגת ההספק של המשדר, ושידר עם המתנד בלבד
- **הגדעוני הקים קשר עם שלוחת המוסד ברומא, וגולדה מאיר ביקשה מהנציב העליון הבריטי לסייע בחילוץ**
  - לגדעוני היו מצברים שאפשרו לו לפעול רק משך כעשר דקות. הוא נכנס לערוץ הקשר בין השלוחה ברומא למפקדה בארץ ושידר SOS DE NER SIRINA שלוש פעמים. הודעתו נקלטה והוא קיבל את ההודעה R R R. הגדעוני שלח מיד מידע תמציתי על המצב וצורכי המעפילים

ספינת המעפילים "רפיח" (3)

- **ב-9 בדצמבר הצניחו הבריטים מזון, בגדים שמיכות ועזרה ראשונה**
  - יום לאחר מכן פינתה משחתת יוונית את הצוות היווני ו־21 מעפילים פצועים, וב־12 דצמבר פינו משחתות בריטיות את שאר המעפילים והעבירו אותם למחנות מעצר בקפריסין
  - מכשיר הקשר הושלך לים לפני שהמעפילים פינו את האי

השנה העשרים ושלש

ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל

המחיר 20 מיל

דבר

עתון פועלי ארץ ישראל

תל-אביב, יום ב', ט"ז כסלו תש"ז
9 בדצמבר 1946

מיסדו ועורכו הראשון: ב. כצנלסון

6503 לגה

אנית מעפילים נטרפה בים

שמונה עולים נעדרים. - מחישים עזרה לניצולים

אתמול בבוקר נתקבלה ידיעה על אנית מעפילים שעל־תה על שרטון, כ־90 ק"מ מצפון־מערב לאי רודוס. הנוסעים נמצאים על אי קטן בחוסר־כל.

מצד הנהלת הסוכנות היהודית נעשים כל המאמצים האפשריים להחיש את העזרה הדרושה. מזון, תרופות ובגדים נשלחים באוירונים בסיוע ממשלת ארץ ישראל וחיל־האויר המלכותי, שנענו לבקשת הסוכנות היהודית על עזרה דחופה.

באניה שנטרפה בין איי הדודקנז היו כ־800 מעפילים. כולם הצליחו להגיע לאי סירינה, חוץ מ־8 שחרשים כי טבעו. בין הניצולים כמה פצועים. דרושה עזרה דחופה.

כשנודע על האסון מפי ראדיו ירושלים, תכפו הצעות עזרה. מגן־דוד אדום שלח משלוח תרופות, שמיכות ומצרכים אחרים, שיובאו לאי באוירונים. משלחת רפואית מוכנה לצאת מיד, אם תהיה אפשרות טכנית לכך.

לשכת הממשלתית מסרה לפרסום הוד־עה זו:

ב־4 מפציצים „האליפסס", בעלי 4 מנו־עים, הוטענו הלילה באחד משדות־התע־עופה הצבאיים בארץ־ישראל מצרכים רפו־איים, מזון, שמיכות, בגדים וכדומה. שעה קלה לפני עלות השחר עמדו להמריא כדי להוריד את הציוד הזה, שמשקלו מגיע לכמה טונות, אל העולים היהודים הנלחצ־הוקיים, שנקלעו לאי סירינה לאחר שנטר־רפה אניתם. האי נמצא כ־90 ק"מ מצפון מערב לרודוס וכ־800 ק"מ מחיפה. טיסת המפציצים תימשך כ־3 שעות. תנאי מזג־האויר מעל הים התיכון הם קשים ביותר ומודיעים על כמה סערות־ברקים.

בהודעה אחרת, לסופרי העתונות ולצל־מים, מביעים השלטונות את צערם על כך, שאין אפשרות למלא את מבוקשם ולשת־פם בטיסה לסירינה: המטוסים נושאים ציוד ל־800 נפש לערך ולפיכך אין בהם מקום לאנשים נוספים. אפילו אנשי חיל האויר, המשיסים את האוירונים, מספרם הועמד על המינימום — 7 אנשים למטוס.

דובר הסוכנות ציין במסיבת העתונאים אתמול את היענותן המהירה של הממש־לה ושל חיל־התעופה לעזרת הניצולים. הנהלת הסוכנות התקשרה גם עם הצירות הבריטיות באתונה ובקשה להגיש עזרה בשעה מאוחרת בודע. כי חושב אוירון של חברה אמריקאית בשביל העתונאים. הם יסוסו היום אל האי שאליו נקלעו המ־עפילים.

מ.ד.א. שלח עזרה רפואית

„מגן דוד אדום" בארץ־ישראל שלח ציוד עזרה ראשונה, רפואות, מכשירים ושמיכות לעולים שאניתם עלתה על שר־טון ליד רודוס.

הציוד נשלח באמצעות האוירון שתמ־שלה העמידה במיוחד להעברת משלחתי העזרה והסעד לעולים אלה.

לפני 7 שנים...

ראוי לציין, כי במאי 1940 עלתה אנית מעפילים על סלע ליד רודוס עם 1400 מעפילים יוצאי סלוואקיה ואוסטריה. המכונות נתקלקלו לאחר שהאניה נתקלה בסלע והמעפילים עלו לאי. הם העלו כדורות, עד שהייסים איטלקים ואניות הצי האיטלקי באו לעזרתם והתחילו בהעברתם לאניות משחית. כל המעפילים הועברו באניות מלחמה לעיר פראמנטו באיטליה, ושם ישבו עד גמר המלחמה. באוגוסט 1944 — אחרי 4 שנות נדודים — באו המעפילים לארץ־ישראל.

לא נודע מועד הפלגת המעפילים

עד אתמול בערב לא נתקבלו בחיפה ידיעות בדבר מועד צאתם של המעפילים מקפריסין.

אברהם (אבי) ליכובסקי ("נור") ז"ל

אפרו של אברהם ליכובסקי ז"ל נקבר בקיבוץ שובל

גלעד בקבר אחים של המעפילים באי סירינה

נפלאות הבירוקרטיה הבריטית: מי ישלם?

- ב־6 בינואר 1947 שלח המפקד העליון של הצי הבריטי בים התיכון מברק לאדמירליות בלונדון, למשרד החוץ, למשרד המושבות ולעוד 28 נמענים:

"חושבה עלות חילוץ והעברת היהודים מהספינה הטבועה Athinai [הספינה "רפיח"] ***והיא הגיעה ל־4,430 פאונד. אני מקווה שמידע זה יסייע היה ותהיה אפשרות להחזיר סכום זה או לנכותו מתקציבנו."***

- ומשרד החוץ השיב, ב־17 בינואר:

"אנו בספק האם האדמירליות תוכל לקבל את הכסף ממשרד המושבות. אולי הם ישלחו את החשבון לסוכנות היהודית?"

ספינת המעפילים "יציאת אירופה תש"ז – אקסודוס" (1)

- **ספינה אמריקאית שהפליגה מנמל סט בצרפת, עם רב חובל ישראלי וצוות אמריקאי**
- **ספינת מעפילים גדולה, שעוררה תהודה בתקשורת העולמית**
  - לתהודה זו הייתה חשיבות רבה בקידום החלטת החלוקה באו"ם, כ"ט נובמבר 1947
- **בספינה הפליגו 4,514 מעפילים, ניצולי שואה**
  - המעפילים לא הורשו להיכנס לארץ, ואחר מאבק מר הם הוחזרו למחנות עקורים בגרמניה

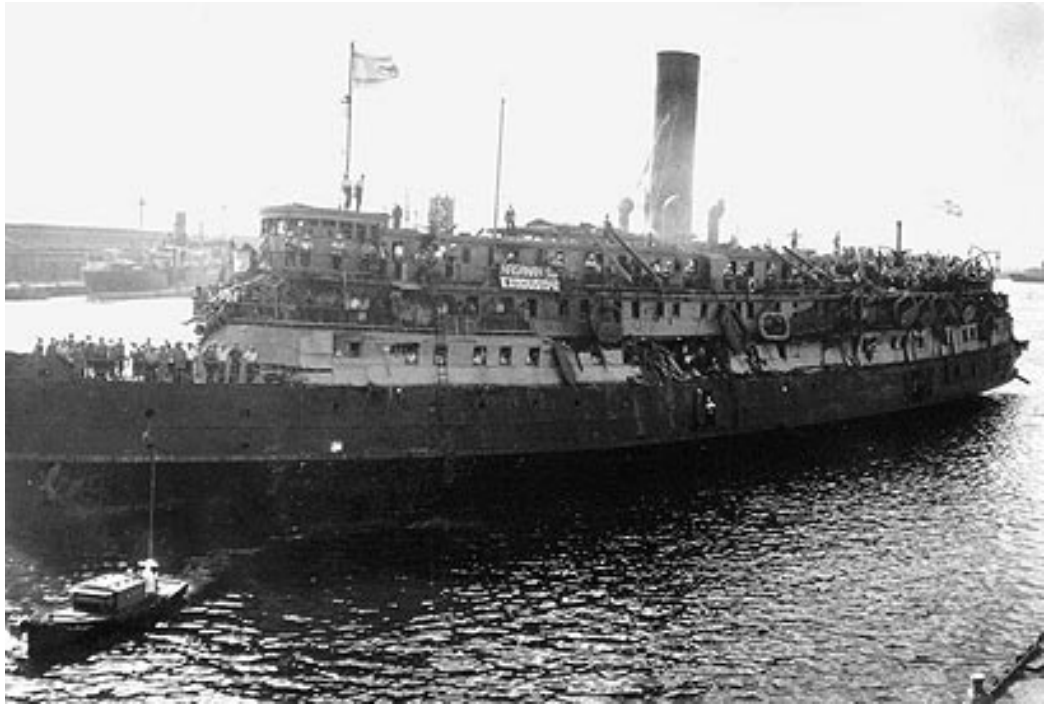

התמונה
באדיבות
אתר הפלי"ם

ספינת המעפילים "יציאת אירופה תש"ז – אקסודוס" (2)

- **הפליגה מנמל סט בצרפת ב־11 ביולי 1947. ב־18 ביולי 1947, בלב ים ננגחה בידי משחתת בריטית. הבריטים השתלטו על הספינה לאחר קרב קשה, וגררו אותה לחיפה**
  - המעפילים הועברו בכוח לשלוש ספינות גירוש, לשם החזרתם לאירופה
  - ספינות הגירוש הפליגו לנמל פורט דה בוק בצרפת, אך המעפילים התבצרו בספינות הגירוש והצרפתים סרבו להורידם בכוח
  - אחרי שלושה שבועות הפליגו הספינות להמבורג, המעפילים הורדו בכוח והועברו למחנות עקורים
- **בין המלווים: הגדעונים עזריאל טרייביש (ענב), שכינויו המחתרתי "ברש" והגדעוני מקס כהן (קאהן), שכינויו המחתרתי "מצליח"**
  - מפקד הספינה והגדעונים הסתתרו בספינה בנמל חיפה ב"סליק" שהוכן מראש, וחולצו לאחר יממה בידי פועלי הנמל היהודים
- **על הספינה הותקן בארה"ב מכשיר קשר ת"ג 250 ווט**
  - מכשיר קשר נוסף הותקן ב"סליק", כדי לקיים קשר לאחר שהבריטים ישתלטו על הספינה

ספינת המעפילים "יציאת אירופה תש"ז – אקסודוס" (3)

- **שידור רדיו מהספינה לחוף עורר התרגשות רבה ביישוב ובעולם כולו**
  - בשידור, שנמשך כ־25 דקות, הוקרא נאום קצר שהוכן מראש בעברית, באנגלית ובצרפתית, ומקהלת מעפילים שרה את המנון הפלמ"ח ושירי פרטיזנים
  - השידור נעשה ע"י כך שהצמידו את המיקרופון של משדר מחתרתי בתל אביב, בהספק 500 ווט, למקלט שקלט את השידור מהספינה
- **באותה עת שהתה בארץ ועדת אונסקו"פ**
  - ועדת חקירה בין־לאומית שבחנה את שאלת ארץ ישראל
  - המלצות הוועדה היו הבסיס לאישור תכנית החלוקה באו"ם, בכ"ט נובמבר 1947

הָאוֹמָה

עֹנֶג בְּטַחוֹן וְכַלְכָּלָה

ספינת ההגנה „יציאת אירופה תש"ז"

(EXODUS 1947)

זה שם ספינת המעפילים שהצליחה לפרוץ את ההסגר הבריטי בחופי ההפלגה באירופה. הספינה מתקרבת לחופי המולדת.

„יציאת אירופה תש"ז" מסיעה לארץ־ישראל: 1282 נשים, 1600 גברים, 1017 נוער, 655 ילדים – ביחד 4554 נפש מישראל!

חמש אניות משחית ואנית סיור אחת שמו מצור על ספינת המעפילים לאורך כל הדרך. הצי הבריטי גייס את הכוח הזה במטרה ללכוד את הספינה לבל יגיעו אחינו לחוף מבטחים.

הספינה חותרת אליגו!

אחינו המעפילים ישמיעו את קולם אל יהודי ארץ־ישראל. הם ישדרו את דברם מעל ספינתם – הערב (יום חמישי) בשעה 10 ומחר (יום ששי) בשעה 7.30 בבוקר. הגל 35 מטר בערך. תחנת „קול ישראל" תעביר את השידור בגלה הרגיל 45 מטר.

17.7.47 כ"ט תמוז תש"ז

ספינת המעפילים "יציאת אירופה תש"ז – אקסודוס" (3)

צילום מהמשחתת הבריטית HMS Chequers

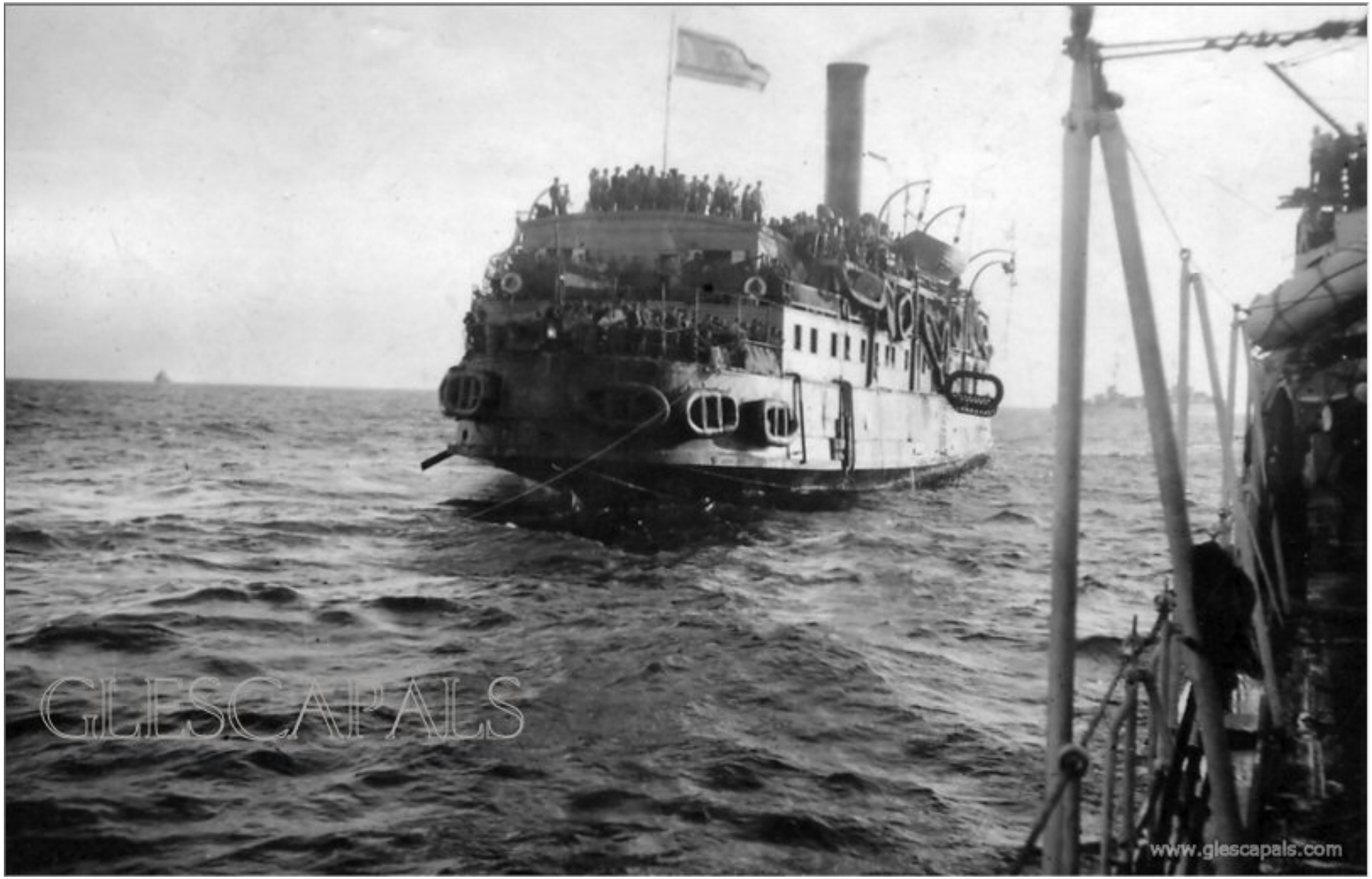

מקור:
דב בן ישי

ספינת המעפילים "מדינת היהודים" (1)

- שוברת קרח של משמר החופים האמריקאי, שנרכשה בארה"ב
- הפליגה מנמל בורגס, בולגריה, עם צוות יהודי־אמריקאי מתוגבר באיטלקים וספרדים
- הביאה ארצה 2,664 מעפילים, ניצולי שואה

התמונה באדיבות אתר הפלי"ם

ספינת המעפילים "מדינת היהודים" (2)

- **בין המלווים: הגדעונים אהרון מיכאלי ופתחיה פייג**
- **הפליגה ב־26 בספטמבר 1947. נפגשה בלב ים עם הספינה "גאולה". ב־2 אוקטובר ניסו ארבע משחתות בריטיות לעצור את הספינה, שנגחה משחתת בריטית וגרמה לה נזק ניכר**
  - מעדותו של פתחיה אנו למדים שהבריטים השתמשו בלוחמה אלקטרונית: הם חסמו ברעש לבן את מקלט הספינה ושידרו בשם הספינה מברקי הונאה לתחנות החוף
- **אחר עימות אלים וממושך (ללא שימוש בנשק חם) השתלטו הבריטים על הספינה וגררו אותה לחיפה**
- **אחרי שהוחזקו שלושה ימים בתנאים קשים הועברו המעפילים לספינות גירוש והוגלו למחנות מעצר בקפריסין**
  - המפקד, הגדעונים, מספר אנשי צוות ומעפילים הסתתרו בספינה בסליק שהוכן מראש וחולצו בידי הפלי"ם במסווה של פועלי ניקיון
- **לאחר הקמת המדינה הספינה הייתה הספינה הראשונה של חיל הים, ושמה הוסב ל"אח"י אילת א-16"**

ספינת המעפילים "מדינת היהודים" (3)

תצלומים מהמשחתת הבריטית HMS Cheviot, 2 אוקטובר 1947

מקור : ארכיון יד ושם

ספינת המעפילים "מדינת היהודים" (4)

"מדינת היהודים" ומאחוריה "גאולה" ב"רציף הדמעות" בנמל חיפה

אם ותינוקה, אחד מכ־150 תינוקות בסלי נצרים על "מדינת היהודים"

מקור : אתר הפלי"ם

הדרמה של ה"פאנים" (פאן יורק, פאן קרסנט)

- **ספינות ה"פאנים", הן "קיבוץ גלויות" ו"עצמאות", היו הגדולות בספינות המעפילים, ונשאו יחד 15,236 מעפילים, עדות מרשימה ליכולת הארגון של המוסד לעלייה ב'**
- **באותה עת התנהל באו"ם המאבק על תכנית החלוקה:**
  - הבריטים הפיצו שמועות שהרוסים זוממים להציף את המזרח התיכון במרגלים שיגיעו בשתי ספינות אמריקאיות לשעבר
  - הממשל האמריקאי היה מפולג בשאלת ההתייחסות לתכנית החלוקה
  - המחלקה המדינית של הסוכנות, יחד עם ראשי הציונות בארצות הברית, חששו שארצות הברית לא תתמוך בתכנית החלוקה בגלל הפלגת ספינות אלה, ודרשו מבן־גוריון לעכב את ההפלגה
  - בלחץ אנשי המוסד לעלייה ב' בשטח, הספינות יצאו לדרך
    - מבחינתם העלייה היא נושא ראשון במעלה, נשמת אפה של הציונות, ואסור לעצרה
    - הם חשו באחריות אישית, שכן המשמעות של עיכוב ההפלגה היה להותיר 15,000 יהודים ללא בית וללא מוצא, בחורף
    - אנשי המוסד עמדו בפני דילמה טרגית: לקבל את מרות המוסדות הלאומיים ולהפקיר את אלו שסמכו עליהם וכבר יצאו לדרך, או להפר מרות, על כל המשמעות המוסרית, הערכית והלאומית הכרוכה בדבר
- **הספינות הפליגו מבורגס (בולגריה) ב־27 דצמבר 1947, ובהוראת ההנהגה המדינית נמנעו מעימות עם הבריטים והפליגו עם הבריטים ישירות לקפריסין**
  - החשש היה שעימות עם הבריטים יחבל במאמץ יישום החלטת כ"ט בנובמבר
  - הוראת בן-גוריון נשלחה לספינות במברק, והכתה בתדהמה את אנשי המוסד לעלייה ב'
- **הגדעונים היו ראובן אורן, גד ליפשיץ וחיים גולדיס**

תזכירים (מברקים): "פאנים"

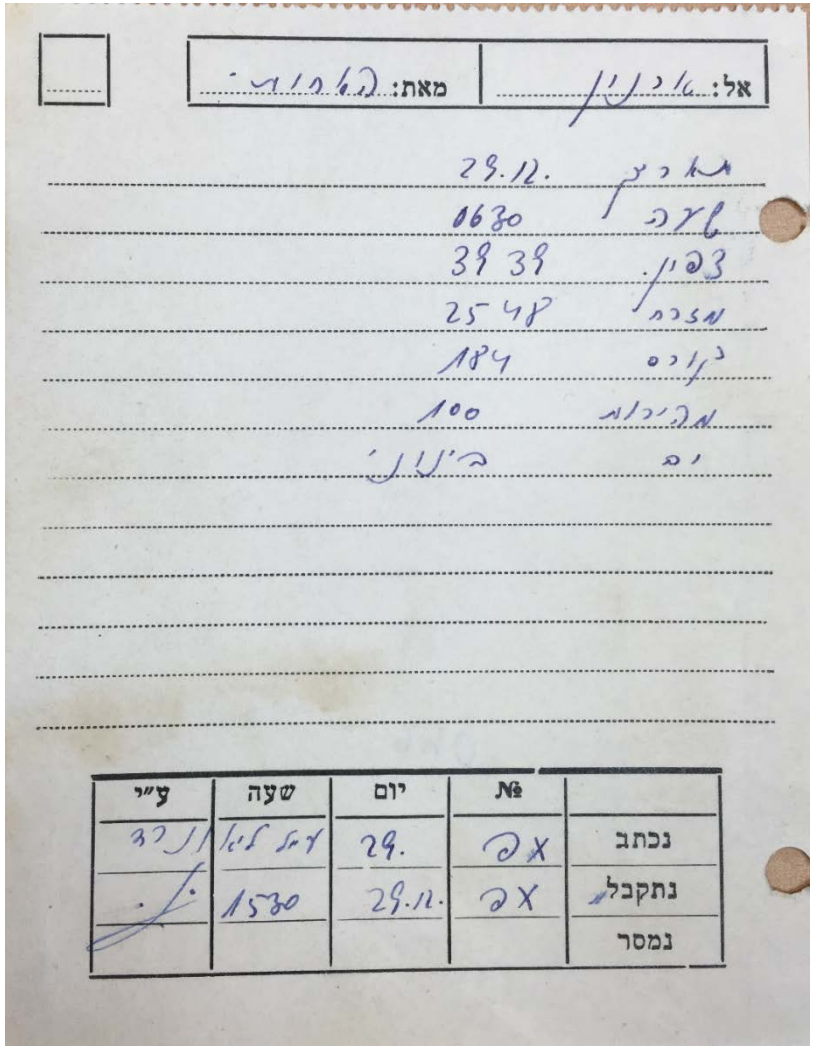

	№	יום	שעה	ע"י
נכתב	אב	29.	[illegible]	[illegible]
נתקבל	אב	29.12.	1530	
נמסר				

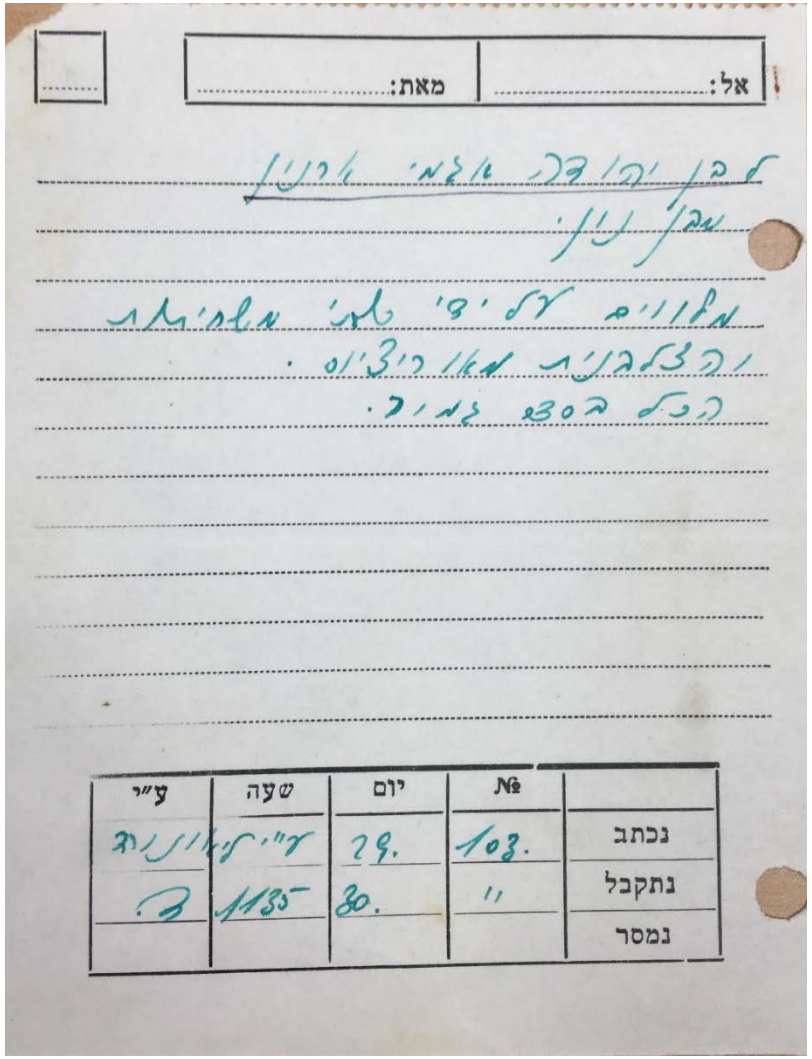

	№	יום	שעה	ע"י
נכתב	103.	29.	[illegible]	[illegible]
נתקבל	"	30.	1135	
נמסר				

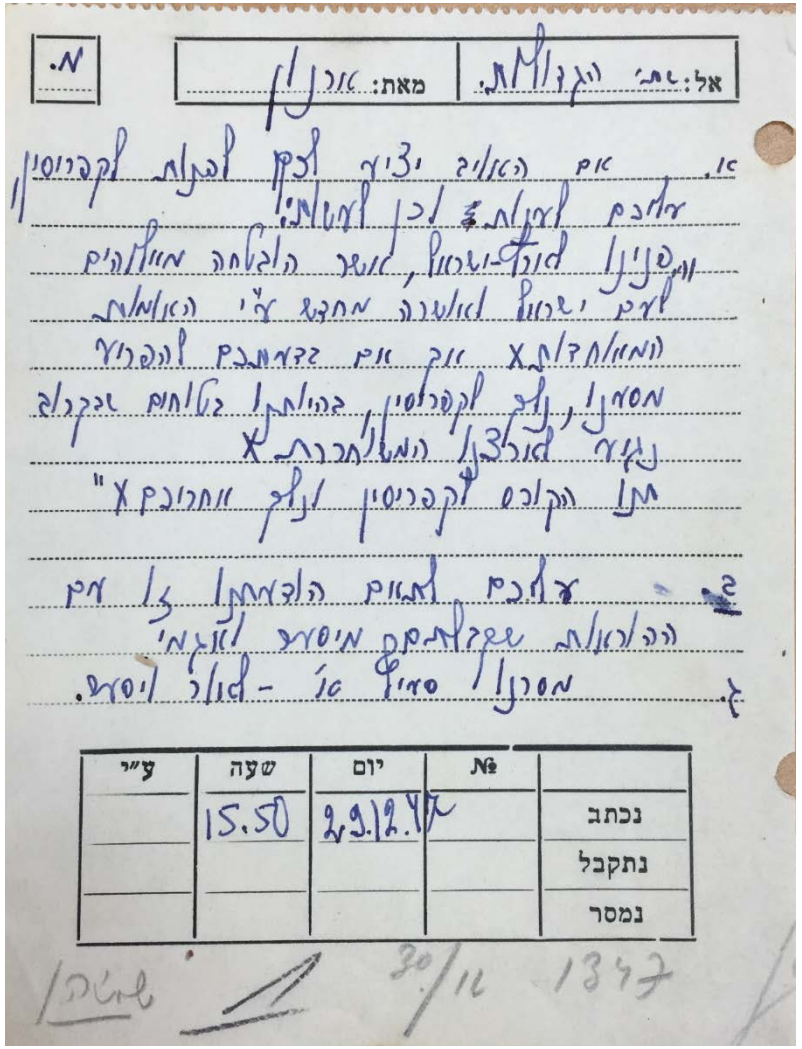

	№	יום	שעה	ע"י
נכתב		29.12.47	15.50	
נתקבל				
נמסר				

ארנון: מזכירות המוסד לעלייה ב' בארץ; **הגדולות**: ה"פאנים", **האחות**: "קיבוץ גלויות" (פאן יורק); **ליאונרד**: איטליה (מילנו); יסער: זאב וניה הדרי, קצין המבצעים של המוסד לעלייה ב'; **אור, בן יהודה**: שאול אביגור, ראש המוסד לעלייה ב'; **אגמי**: משה אוורבוך, שלוחת המוסד לעלייה ב' ברומניה; **בן נון**: יוסי הראל, מפקד המסע, על סיפון "קיבוץ גלויות" (פאן יורק). מקור: ארכיון ההגנה, 14/275

גדעונים בעיראק

- **הקשר האלחוטי מהארץ לעיראק פעל ברציפות מתחילת שנת 1943 עד יוני שנת 1952, לקראת סיום העלייה ההמונית של יהודי עיראק**
  - הגדעונית הראשונה הייתה מלכה רופא, ואחריה הוכשרו גדעונים מיהודי עיראק, פעילים בתנועה הציונית, בראשותו של תופיק מראד (אברהם בן מרדכי)
  - שני הגדעונים האחרונים, שמשון חוביבה ומנשה בן חיים, נמלטו מעיראק עת חשפו השלטונות את תנועת "החלוץ" והיה חשש להסגרתם
- **בפעולה בעיראק היה סיכון אישי גבוה במיוחד, שכן לו היה נתפס גדעוני בידי השלטונות, הוא היה נחקר בעינויים קשים ומוצא להורג בתליה**
  - הגדעונים פעלו כ"מחתרת בתוך מחתרת", תוך מידור מוחלט ממשפחותיהם ומהחברים בתנועה הציונית
  - המידור היה עד כדי כך, שאחד הגדעונים, יצחק סייג, גורש מהתנועה הציונית מאחר שלדעת ההנהגה לא הקדיש מספיק מזמנו לתנועה
- **הסיכון הרב והנידוי מהחברים היו קושי מהותי לגדעונים, שפעלו בהתמדה ובמסירות רבה מהכרת כובד האחריות של משימתם**
  - נדרשו תעצומות נפש, בגבורה רבה, כדי לפעול כגדעוני בעיראק

גדעונים בבגדד, עיראק, 1950

מקור: אוסף שמשון חוביבה

- **מכשיר הקשר הוסווה כמקלט רדיו ביתי תמים**
- **הגדעונים לא השתמשו במפתח מורס, מחשש שיסגירם אם יתפסו, אלא בכף נעליים**
- **כל החומר שנשלח או נקלט נשרף מיד**
- **משמאל לימין: הגדעונים יצחק סייג, אברהם בן מרדכי ושמשון חוביבה**
  - הגדעונים הנוספים, שאינם בתמונה, ההם אליהו שני ומנשה בן־חיים

אירועי "השבת השחורה" – והשלכותיהם

- **לאחר מלחמת העולם השנייה, באוקטובר 1945 החלה ה"הגנה", בפקודת דוד בן-גוריון, בפעילות אקטיבית כנגד הבריטים, יחד עם האצ"ל והלח"י, בניסיון לשנות את המדיניות הבריטית בשאלת ארץ ישראל**
  - כתוצאה בוצעו פעולות נרחבות נגד הבריטים, שהבולטת בהם הייתה "ליל הגשרים", בין ה־16 ל־17 ביוני 1946, תקיפת 11 גשרים בגבולות ארץ ישראל, לניתוק זמני של נתיבי האספקה בשימוש הבריטים
- **כתגובה: בשבת, 29 ביוני 1946, יצאו הבריטים למבצע "אגאתה" נגד הסוכנות היהודית וה"הגנה", שכונה "השבת השחורה"**
  - במבצע השתתפו 17,000 חיילים בריטיים. הוטל עוצר על מספר ערים (תל אביב, ירושלים, חיפה, רמת גן, נתניה ועוד ומספר קיבוצים ומושבים), ונערכו חיפושים מבית לבית
  - 2,700 איש, בהם רבים ממנהיגי היישוב נעצרו והועברו למחנות מעצר ברפיח ובלטרון
- **ב־24 ביולי 1946 פרסמה ממשלת בריטניה "ספר לבן", שכלל פענוח 8 מברקים מוצפנים בין משרדי הסוכנות היהודית בלונדון וירושלים, כדי להוכיח את הטענה שהסוכנות היהודית היא ארגון טרוריסטי**
  - הפרסום כונה בשם Palestine: Statement of Information Relating to Acts of Violence, July 1946
- **מהפרסומים למדה הנהגת היישוב כי הבריטים שברו את הצופן של שירות הקשר**
- **שירות הקשר, שנחרד מן האירוע, שינה מיד את מערך כתבי הסתר**

האם הבריטים שברו את הצופן של הגדעונים?

טלגרמות שנתפסו לדברי הממשלה

הממשלה מביאה ציטטה זו מטלגרמה מאת „סנה" מירושלים ללונדון ב־23 בספטמבר 1945: „מציעים שלא נחכה להכרזה רשמית אלא נקרא ליחידות כולה להתרות בשלטונות ולרומם את רוח היישוב. אם אתם (אתה) מס־כימים, בקש מזאב שריד וחכר סטאטיסטי על כוח־הקליטה. הוצע שנגרום אינצידנט רציני אחד... אחר כך נפרסם הודעה בה נאמר שזוהי רק אזהרה וסימן למאורעות המורים בהרבה שיסכנו את כל האינטרסים הבריטיים בארץ, אם תחליט הממשלה נגדנו. טלגרף מה השקפתך לפי אותו הסימן כמו מקודם, אך בהזכירכם חומר סטאטיסטי על העליה בשנות המלחמה. קבוצת שדרן הביעה את נכונותה להצטרף אלינו לחלוטין על בסיס תכנית הפעולות שלנו. הפעם נר־אית הכוונה רצינית. אם יהיה איחוד, מותר לנו להניח, כי נוכל למנוע פעולה עצמאית אפילו מצד הארגון הצבאי הלאומי. טלגרף מה השקפתך בשאלת האיחוד, בדברך על החומר הסטאטיסטי בדבר ההתגייסות היחו־דית לצבא.

סנה

סנה הוא חבר הסוכנות היהודית הממונה על עניני הבטחון, אומרת הממשלה, ומוסי־פה: הטלגרמות הבאות מוכיחות בעליל, כי הנהלת הסוכנות הסכימה לפעולה זאת:

ללונדון, מאת בארנארד יוסף בירושלים, מ־10.10.45: „אליעזר קפלן, המתבסס על ידיעה מחיים דרך „נובו" אומר, כי אין אנו צריכים לעשות כלום בטרם תתנו לנו הו־ראות לעשות. הזא מתנגד לכל פעולה ממ־שית מצדנו עד שנקבל ידיעות מכם. אולם חברים אחרים דעתם היא שמן הכרח לתמוך במאמצינו הפוליטיים על ידי פעולות שאין בהן משום אופי של סכסוך כללי. חשוב ביו־תר שנדע מיד אם פעולות כאלה עשויות להועיל או להזיק למאבקנו. אם תהיו נגד כל פעולה שהיא, טלגרפו שעלינו לחכות לבואו של ו. ל. ס. ל. י. אם תסכימו לפעו־לות בודדות, טלגרפו כי אתם מסכימים לשיגור משלחת אל הדומיניונים. אם חיים יתכוון לומר שנימנע דק מסכסוך כללי, ללא מפעולות בודדות, שילחו ברכות לחייל להולדת בתו".

בארנארד יוסף הוא היועץ המשפטי של הסוכנות היהודית וחבר הנהלתה. הוא מש־מש בתעודתו של משה שרתוק כראש המח־לקה הפוליטית. אליעזר קפלן הוא ראש המחלקה הכספית של הסוכנות וחבר הנ־הלתה.

הממשלה מצטטת טלגרמה זו מאת שרתוק ללונדון אל בארנארד יוסף בירושלים, מתאריך 12.10.45: דוד לא יצא לפני עבור שבועיים. בינתיים שוב יבקר קרוב לודאי בפאריס. בענין דובקין נכתב. דוד עצמו הוא בעד משלחת לדומיניונים. בבקשה ברך את חיל להולדת הבת".

היקף הפעולה מוכיח, כי היהודים מסו־גלים לפעול בתנאים הקשים ביותר, אולם העסק החשוב ביותר של אותו לילה היה, כי בפעם הראשונה היתה התקפה מתאמת ומרוכזת.

תנועת המרי העברית הקיפה את כל כו־חות המרי היהודיים על מנת שיהיו מודרכים על־ידי רשות אחת שתפקח על המאבק המשותף.

משידורי קול ישראל

„קול ישראל" אמר ב־2 בנובמבר: „שי־תוק הרכבות בכל רחבי הארץ על ידי ניתוק המסילות ב־242 מקומות משמש אזהרה למשלת הספר הלבן. לילות הגבורה מאז עתלית (הספר הלבן מספר בין השאר, כי ב־10 באוקטובר שיחרר הפלמ"ח למעלה מ־200 עולים בלתי־חוקיים ממחנה עתלית ותחקיף מהמארב מכונית־משטרה בר־שית בעת החיפושים שנערכו אחר־כך) הם בי־טוי לכוחנו ולתקיפות החלטתנו. אנו מצ־טערים על הקרבנות הבריטיים והיהודים שנפלו בהתקפות על מסילות־הברזל והנמ־לים של ארץ־ישראל. הם כולם קרבנות הס־פר־הלבן".

כהוכחה לכך „שתחת „קול ישראל" פו־עלת בהסכמת הסוכנות היהודית, מביאה הממשלה קטעים אלה מטלגרמה שנשלחה מירושלים ללונדון: „מ־4 באוקטובר תדיר־ו השידורים של „קול ישראל". „קול ישראל" החל לפעול כתחנת שידור של תנועת המרי היהודית לפני שקיבלנו את מכתבך „מב־רקך". גם לנו ספקות־מה והשמענים במרם התחילו השידורים, אך מומחים אומרים, כי אין יכוח לדאגה מבחינה טכנית".

הממשלה משערת, כי ראנה זו „קרוב לודאי שהיא מתיחסת לחיש כי התחנה, שהיא ניידת, עלולים למצוא את מקומה".

הממשלה מצטטת טלגרמה מירושלים ללונדון, מ־2 בנובמבר 1945: „האכזקו־טיבה ממאמנת לחת יפוי כיח למחלקה הפו־ליטית לפעול בתחומי ההוראות של בן גור־יון. ג. ס. א. ר. טוען, כי הוא יתנגד לכך מיד כשישובו בן־גוריון ושרתוק. הודעתי כי אפעל בהתאם להוראות שקיבלתי עד שתתקבל הודעה מוסמכת המבטלת את הוראות בן־גוריון. הם לא העיזו לבטל את ההוראות אך דרשו במפגיע שנודיע לאב־זקיטיבה על כל פעולה מראש ושתהיה להם זכות „וטו". השגנו הסכמה לסירות המש־טרה ולמסילת הברזל. כך עלולות פעולו־תינו להכשל בשל הלחץ מצד המפלגה על בארנארד יוסף ועל אליהו".

הממשלה אומרת כי בשביל ההתקפה על מסילות־הברזל, סירות המנוע של המש־טרה ובית הזיקוק בחיפה ביקשה הסוכנות היהודית וגם השיגה שיתוף פעולה של „הארגונים הפורשים".

סידור עם הארגונים הפורשים נזכר בטלג־רמה מ־1 בנובמבר 1945. ללונדון מירו־שלים. נאמר בה: „הגענו לכלל סידור מע־ל עם הארגונים הפורשים ועל פיו נקבעו להם תפקידים מסויימים כפופים לפיקודנו. הם יפעלו רק בהתאם לתכניתנו. סנה, שאול מאירוב, קני, ובארנארד יוסף סבורים כי הסכם כזה רצוי מאד, אולם אין מגשימים אותו משום שהמפלגה מעכבת. מהם מתנג־דים לכל מין פעילות ובפרט לכל הסכם עם הפורשים".

אחר־כך באה אינפורמציה על הפעולות, שנסתיימו בטיבוע שתי סירות בנמל חיפה, ובסירה שלישית ביפו. קוי הרכבת פוצצו ב־50 מרכזים. תנועת הרכבות בעצרה מהגביל הסורי ועד עזה, מחיפה ועד צמת ומלוד ועד ירושלים.

„הפעולות עשו רושם גדול בארץ — ממ־שיכה הטלגרמה — השלטונות נדהמים והכ־ריזו עוצר לילה בדרכים. הם מבקשים הו־ראות מלונדון. אנו חוששים „להתקפה כל־לית על ההגנה".

„התראה שניה"

מכאן פונה הממשלה להתקפת הפלמ"ח ב־20 בפברואר, על תחנת הראדאר של חיל האויר הבריטי בחיפה שפוצצה, ההתקפות המתואמות של פלמ"ח, יומיים אחרי כן על מחנות המשטרה הניידת בשפרעם, ובפר יתקין ושרונה, וההתקפות המשיתפות של הארגון הצבאי הלאומי וקבוצת שטרן על שדות התעופה בלוד. פתח תקוה וקסטיניה ב־25 בפברואר. הממשלה אומרת, כי אינ־צידנטים אלה היו מחושבים כגראה „כאת־ראה שניה", לאחר ש„התעלמו" מהראשונה.

„קול ישראל" שידר אחר־כך הסבר זה: „התקפות אלו הן אופיניות למאבקנו. בכל המקרים נערכה ההתערות נגד הנשק שהשתמש בו הספר הלבן במלחמתו המגונה בשביל להתכחש להבטחתו כלפי העם היהו־די בעולם, ולא כוונו נגד האנשים המש־תמשים בנשק זה. אין מטרתנו לאבדן חיים של שום בריטי בארץ: אין לנו מאומה נגדם. כי מבינים אנו שאין הם אלא מכ־שירים של מדיניות, במקרים רבים מכשי־רים שלא כרצונם".

להלן מתארת הממשלה את ההתקפות על גשרי הכבישים והרכבות ועל בתי המלא־כה של הרכבות, ואחר כך את חטיפת 6 הקצינים הבריטיים, בין 16 ביוני ו־18 בו. כעבור חודש, ממשיך הספר הלבן, רמז „קול ישראל", שמאורעות אולי ממשמשים ובאים, בשדרו „אזהרה" לממשלה הבריטית בזו הלשון: „המדיניות הבריטית מב־צעת המרון מסוכן המתבסס על הנחה מוט־עית: בריסניה, בפנותה את סוריה, הלבנון ומצרים, מתכוונת לרכז את בסיסיה הצבאיים בארץ־ישראל ורוצה משום כך לחזק את אחיזתה בנגדם ומשתמשת באחריותה כל־פי העם היהודי אך ורק כבאמצעי לכטרה זו.

משחק כפול זה לא יצלח. מנקודה הדר־אות הציונית, אין מסקנות ועדת החקירה הולמות את שאיפות העם היהודי. הממשלה הבריטית יוצרת מצב המאכזב את העם היהודי, אנו מתרים בממשלה הבריטית שאם לא תקיים את חובותיה לפי המנדט — ובראש וראשונה לגבי העליה — יראה העם היהודי את עצמו נאלץ להביא לפני אומות העולם את הדרישה שהבריטים יעז־בו את ארץ־ישראל. תגיעת המרי היהודית תעשה כל מאמץ להסריע את העתקה הבסיסים הבריטיים בארץ־ישראל ולמנוע את יסודם בארץ".

הממשלה אומרת: „לשידור זה מש־מעות מיוחדת תואיל והושמע לפי הדרי־שת המפורשת של משה שרתוק, ראש המחלקה הפוליטית של הסוכנות היהודית וחבר הנהלתה, וכן הועבר לדוד בן גוריון, יושב ראש האכסקוטיבה".

לבסוף נאמר בספר הלבן: „הממשלה לא יכלה עוד לנקוט עמדה פאסיבית זולת אם היתה מוכנת להכנע לאיומי אלימות ולהסתלק מכל תקווה של הקמת חוק וסדר, היתה נאלצת לנקיט צעדים פעילים נגד כל איש וארגון שנעשו אחראים לתיכנו־אי לביצוע ההתנקשויות שעליהן מדובר בספר לבן זה".

ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל

דבר

עתון פועלי ארץ ישראל

תל־אביב, יום ה׳, כ״ו תמוז תש״ו 25 ביולי 1946

מיסדיו ועורכיו הראשונים: ב. פינלסון

6390 מס׳

לא היו שחרורים

אמתלא לא הוי עוד ומחויבי רגוז שחרר־רים בחמלות הצעדים.

שליחת הנוער-ם חבריהו ניחתה

טרור מעכב את הפתו

הוראה הערבי מטיל על הממשלה את האחר

אם לא תאחזו באמצעים לדיכוי מעשי האלימות

פורסם הספר הלבן החדש של אטל

הממשלה מבססת את הספר הלבן על שידורים של „תגועת המרי העברי", על הודעות של אצ"ל ולח"י ועל טלגרמות שנתפסו בין לובדון וירושלים

דבר

עתון פועלי ארץ ישראל

מיסדו ושוברו הראשון: ב. כצנלסון

תל-אביב, יום ד׳ כ״ז תמוז תש״ו
26 ביולי 1946

מס 6391

מן התוכן:

י. שומכר — כיצד סולף מצב כוחות הבטחון בארץ
י. גוטהלף — יעידת השלום מס׳ א׳
א. לרנר — מחיי התרבות
ד. באלל — מותו של תולמן השאיר חלל ליץ
נתן א. — הטור השבועי
י. יציב — סימפוזיון
א. תלמי, ש. ס. — מכנסות הארץ
ע. בן־גוריון — עם קריאה ראשונה
מ. ברונשטיין — מאצעבה הספרים
ע. זוסמן — „המבול״ ב„הבימה״

בתנועת הפועלים הבינלאומית

י. פינמן — לזכר שלום שטרייט
בן־העמק — מבין גדרות הגיל
י. מסטבים — אחד מלוחמי הדרור
ג. שופמן — שתים שלוש שורות
ת. גשליב — לשון קידות הכלא
פרופ׳ י. שוקן — הפילוסוף בענין פיקאסו
ש. שלצר — געגועים (שד)
א. ברוידה — באיזון
י. ע. — חיים
צעורה י. — בשולי דברים

בגליון זה — 8 עמודים

בריטניה מזמנת יהודים וערבים לשולחן עגול

הנוסח מביאים כאן שלגרמה של „רויטר״ מבלי לשנות באומה בתכנה או בניסוחה המשונה:

לונדון, 25 (ר). **הממשלה הבריטית הזמינה היום את המדינות הערביות ואת ערבי ארץ־ישראל לקחת חלק בועידה לענין ארץ־ישראל והיהדות האזרחית, שעומדים לערוך בלונדון אי־מתי הפני כינוס האסיפה הכללית של האומות המאוחדות בסאן־פרנסיסקו. נציגים יהודים מוזמנים אף הם להיות נוכחים.**

אם ועדת הקאבינט האמריקאי בשאלת ארץ־ישראל תרצה בכך, היא תשלח משקיפים לועידה.

המדינות הערביות הן: מצרים, עירק, סוריה, הלבנון וסעודיה.

מהגרמה קודמת אומרת:

וואשינגטון, 25 (ר). בחוגים יודעי דבר כאן דנים באפשרות שבריטניה תכנס ועידת שולחן־עגול בין היהודים והערבים כדי לדון בפתרון הסדראלי־של הבעיה הארצישראלית עם תום שיחות הבוחרים האנגלים־אמריקאים. ידיעות בועשות בוקר מסתגנות מחוגים רשמיים על השיחות בין המומחים, אולם ידיעה עצומאית אחת שפורסמה היום בלונדון אומרת, כי הממשלה הבריטית תכנס באוביטס או בספטמבר בר ועידה של נציגי היהדות העולמית ונציגי הערבים.

מקורים כאן מפקפקים אם יש אמת בידיעה שהמדינות הערביות השתתפנה במו״מ שיון, אולם יתכן כי הלומה הערבית תוכל לתת משקלם.

הביתוחים הקרוביים הם מסביב לפתרון של חלוקה לפדינה יהודית וערבית לפי שיטה פדראלית.

מפר „ניויורק טיימס״ מודיע היום שאם אמנם כמה מחברי הקבינט הם בעד חלוקת הארץ לשתי מדינות נפרדות, הרי רוב חברי הקבינט סבורים שעדיין יש אפשרות ליצור משטר פדראלי שהיהודים והערבים יסכימו להשתתף בו עם הממשלה הבריטית בניך ממשלתי מרכזי.

אסיפות סגורות של מפלגת פועלי ארץ־ישראל

יתקיימו השבת ב״ו בבוקר: בעמק יזרעאל: בעמק חירדן וה׳ סביבה; בחורה וסביבה; ברמת־גן וסביבה; בהרצליה וסביבה; בכפר סבא וסביבה; בראשון לציון וסביבה; ברשפון; בנהריה; בירושלים.

על הנושאים לעשות את כל ההכנות הדרושות לקיום הכינוסים והאסיפות.

„שמוע ידידים, לפנינו״

ההסתדרות בערים

המחוזר השלישי של „שבועות הלימודים״ מטעם מחלקת ההסברה, הסיעוד הלאומי וההסתדרות בערים מתחיל היום.

על המשתתפים להגיע לבית הספר המתוזמן בגבעת השלושה לפני הצהרים.

שוחררו מרפיח

39 איש שוחררו אתמול מרפיח, מהם 6 שהיו בבית־חולים.

במפלגה האחדות העבודה — פועלי ציון

כליל שבת. בתל־אביב עתון חי עם בנקומר, לב; בחיפה אספת פועלים עם בן־דורי, אלכסנדר; בית־אורן עם הרש־קוביץ; עין־גב עם טרנוסולר; **בשבת** ירד שלום לפנת״צ אספת חברים עם דרבקין; נשר, בכוצ״ש אספת פועלים עם הרשקר בין; פתח־תקוה לפנת״צ אספת חברים עם בן־אפרים; מעגן במוצ״ש עם טרנוסולר; חולתה במוצ״ש עם קלויר; נס־ציונה כבוקר עם נתן. **ביום א׳** מחנים עם קלויר; אספת החברים בחולון נדחתה.

המברקים שפורסמו בספר הלבן לא נשלחו מירושלים ולא נתקבלו בלונדון

דוברי הסוכנות היהודית בלונדון ובירושלים על הספר הלבן החדש

לונדון, 25 (פאלקו). דובר של הסוכנות היהודית בלונדון הודיע היום, כי אף אחד מן המברקים שפורסמו בספר הלבן בתור מברקים שנשלחו מירושלים ללונדון לא נתקבל ע״י הסוכנות היהודית בלונדון. הוא נדון עד־ידה אף פעם. לפני שהסוכנות תוכל להכנס לדיון מפורט יהיה בעניין, היא תצטרך להיוועץ עם הבריות בארץ־ישראל אשר אחדים מהם עודם אסורים.

לונדון, 25 (יוניטאד פראס) ד״ר חיים וייצמן, נשיא הסוכנות היהודית, נפגש היום עם שלושה חברי הנהלת הסוכנות היהודית בספר הלבן הבריטי.

דובר של הסוכנות היהודית בירושלים הודיע אתמול אחר־הצהרים:

הממשלה הבריטית טוענת, על סמך תערובת של מברקים, כביכול, שלדבריה נשלחו לפני תשעה חדשים, על סמך קטעים מתוך שידורים של תחנת „קול ישראל״ ועל סמך משפטים שונים שהוצאו מתוך עלונים של קבוצות טרוריסטיות, כי השיגה הוכחות לשיתוף פעולה בין כמה מחברי הסוכנות היהודית ובין ההגנה וכן לתיאום פעולה במקרים אחדים בין ההגנה לבין הכנופיות הטרוריסטיות.

אף אחד מבין המברקים שעליהם מסתמכת הממשלה לא יצא מהסוכנות היהודית בירושלים. הסוכנות היהודית שאין בידה לאשר את מקוריותן של הטלגרמות האלה, דורשת מאת הממשלה הבריטית להוכיח שהסוכנות היהודית היא האחראית לתכנן, מקוריותן ומשלוחן.

הנהלת הסוכנות היהודית מעיינת בתשומת לב באוסף מוזיון זה של מברקים, כביכול, של שידורים ושל פרסומים.

איך קיבלה אנגליה את הספר הלבן

מאת סופרנו

לונדון, 25. על אף הסדקים הבולטים שבספר הלבן החדש, אין להכחיש, כי למס־מך זה שהי תוצאות אלו: בבואו אחר מע־שה הפצצה הזאת מתקבל על דעת הכלל כהוכחה לקיום ארגונים פרוריסטיים ענו־מים, וכהיבה אספקה למשכת מעבדים של ראשיי הסוכנות. ששפוטתם נזכרים בו. אין זאת אומרת, כי רואים את הספר הלבן כהצדקה לפעולות בודדות שבעשו בזמן האחרון אי כראוי להשפיע על המדיניות הכללית לגבי ארץ־ישראל. קרוב לודאי, שהוא מחזק את הבקורת על הכריזות האר־צישראלית הכללית בזיכוח שיערך השבוע הבא ושמחכים לו בהתענינות עצומה. לשאי־לת הנשמעת לעתים תכופות ביותר: מדוע הממשלה לא הוכיחה ביקורת בלתי־מוצדקת בעד הכרזתה הרשמית, אם אמנם יש בידה הוכחות, אין מקום לספק, כי לא־מעט מן המברקים הנ״ל נתקבלו בלונדון ובירושלים, ונדונו בהם בפרוטרוט, ונמצאו לא־מספיקים לשם הוכחת אשמה.

משיב „דיילי טלגראף״, כי באותו זמן נע־כו ועידות בינלאומיות בשאלת ארץ־ישראל, ופעולה נגדית מידית היתה עלולה להחיש את המשבר.

מה השמיטו „טיימס״

בשלגרמה של „טיימס״ מירושלים, שבד־פסה גם ב„מאנצ׳אסטר גארדיאן״ נאמר, כי אין היהודים משתתפים פעולה בפעולות לגר־לוי המתנקשים. ראוי לציין, כי מהנוסח של „טיימס״ הושמטה הערה חשובה זו של הטומר: הדעה המקובלת היא, כי ההגנה לא ידעה על התכניות התתקפת יום ב׳, ושאילו ידעה, היתה משתדלת לבטוע אותה.

**אין כמעט ספק, כי אמלי יוריש בשבוע הבא לבית־הנבחרים על המסקנות החיוביות של שיחות המומחים, בחן הגיעו. כפי שמוסר „דיילי טלגראף״

משה שרת, ראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, ממקימי המדינה, כתב ממחנה המעצר בלטרון

יסיקו מסקנות וישפרו

אבינועם: רשת הקשר של ה"הגנה"
אפרת: רשת הקשר של המחלקה המדינית
אלכסנדר קְלֶר: ראש מח' המזרח התיכון ב- MI5

נשיפה, דליפת מסמכים סודיים

האזנה או קריאת הגלוי

- פתק לזאב שרף, מזכיר המחלקה המדינית, 24 יולי 1946: היה לנו נשף בהשתתפות שלישיה: אבינועם, אפרת וקְלֶר. הראשון או בסכיתה או בקריאת התוים הכתובים. השני או באינטרפרטציה או בקריאת מילות השיר (יש הוכחות לאפשרות הראשונה). השלישי - סעיף אחד, תרומת הח"מ. שני הראשונים ילמדו לקח.

שבירת הצופן או דליפת המפתח

הצופן של המחלקה המדינית היה שונה מזה של ה"הגנה"

- למחרת, 25 יולי 1946: בשיקול שני: שמא רק אבינועם (עם קצת קְלֶר), בלי אפרת?

לוטציה: השלוחה בפריז

פתק לזאב שרף, 3 אוגוסט 1946: ענין הנשף מסתמן עכשיו יותר מקודם, אך עדיין לא בכל פרטיו. אמנם גם מהשדר הראשון שיערתי משהו מעין זה, אך כעת יותר ברור, אם כי, כאמור, לא לגמרי. ובכן - א) אם טיפלו אנ"ש - מדוע לא באו לגלות אוזן? מסֵמר שערות! ב) איך עברו מאלגברה לאריתמטיקה בזהות? ג) לאור הניסיון - מה גורל הזיקה ללוטציה? ד) מה פירוש "גם בית לחם במנגנים", הלא את מפת העיר לא יכלו בשום פנים למצוא, כלום התברר כי עמדו על המְעָנים מבלי היזקק למפה? ה) מה פירוש "הוא הדין בב'"?

איך שברו את הצופן?

האם הצופן של המוסד לעלייה ב' נשבר?

מפתח הצופן

בדרך אפרתה היא בית לחם

מקור: *ירחים בעמק איילון*, אסופת מכתבים שהוברחו ממחנה המעצר בלטרון בשנת 1946, העמותה למורשת משה שרת, 2011

מעדויות גדעונים ידוע כי לאחר אירועים אלה עברו הגדעונים להשתמש בצופן יותר מתקדם

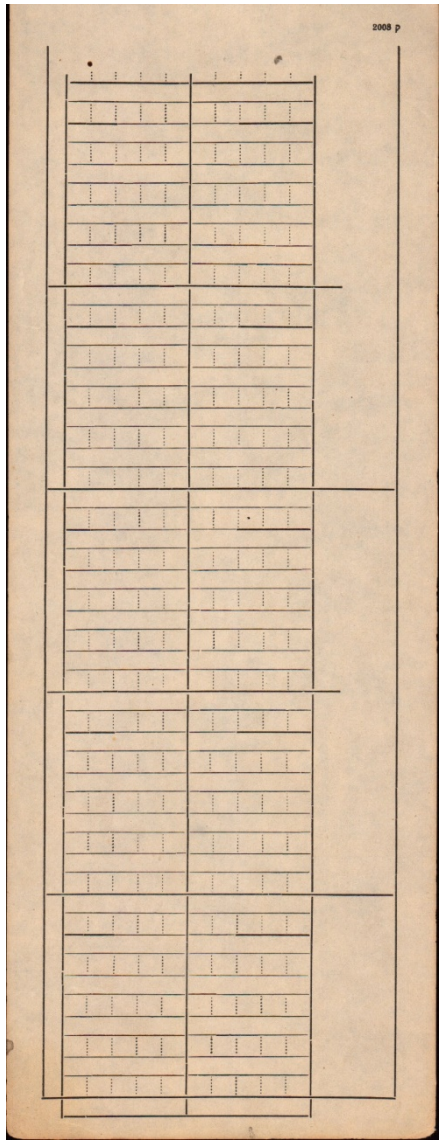

- **כתב סתר מבוסס על מפתח המתחלף בתדירות גבוהה**
- **המפתח היה על פי דף מוסכם מספר קריאה באנגלית**
  - המפתח, 10 אותיות, היה האות הראשונה של כל שורה בדף המפתח, מלמעלה למטה
  - מספר דף המפתח נקבע לפי התאריך
    - ספרי מפתח "פופולריים" היו "Lust for Life" (ספר של אירווינג סטון על חיי וון-גוך) ו-"Three Men in a Boat" (ספר הומוריסטי של ג'רום ק. ג'רום)
- **המרת האותיות התבססה על ריבוע ויז'נר (Vigenère)**
- **נעזרו בטופס מיוחד:**
  - בראש הדף רשמו את 10 אותיות המפתח
  - בשידור: רשמו את הטקסט הגלוי, ומתחתיו את הטקסט המוצפן, שנועד לשידור
  - בקליטה: רשמו את הטקסט שנקלט, ומתחתיו את הטקסט המפוענח

מברק (תזכיר) ומענה: דוגמה מקורית

- הספינה "כריש" ("המיוחדת") הפליגה לקפריסין באוקטובר 1948, כדי לחלץ עצורים שהבריטים סרבו לשחרר
- סערה עיכבה את הספינה. קצר חשמלי לא אפשר הקמת קשר במועד עם קפריסין (רייס), כדי לעכב את בריחת העצורים
- הגדעוני ראובן אורן "פופכן" תיקן את התקלה והקים קשר עם גדעוני בתחנה במטכ"ל (צאא), תוך שימוש בכינוי המוכר "ישי" ובסיסמה "מלפפונחמוצ". הגדעוני זיהה מיד את המתקשר ואת כתב הסתר, והעביר ההודעה לתחנת "שושנה" בחיפה
- קשר זה אפשר לעכב את בריחת העצורים

9 אוקטובר 1948
ישי לצאא 0650

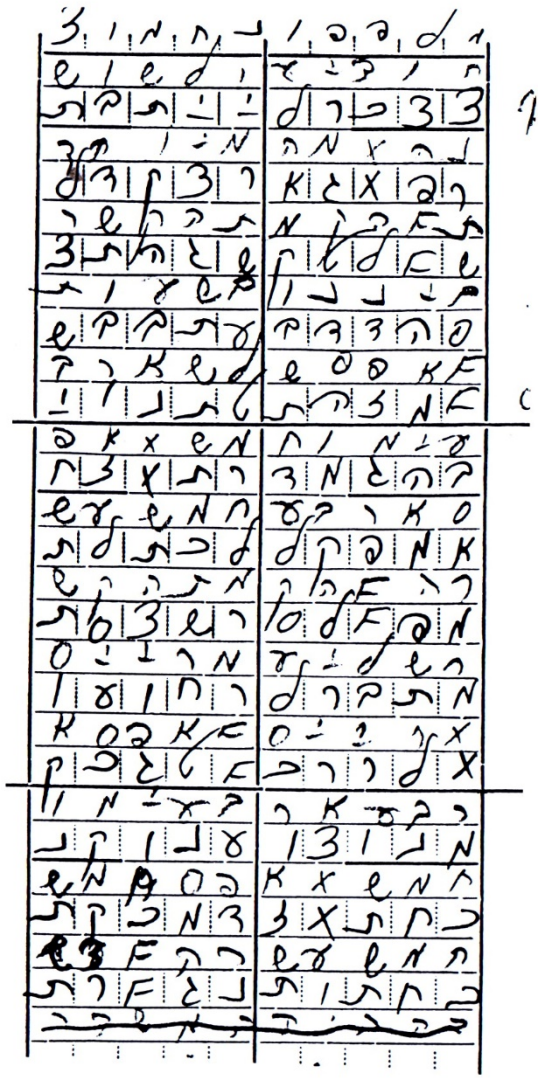

מקור : ארכיון זאב אורן (פופכן)

הודיעו לשושנה מהמיוחדת. הקמת הקשר ביננו בשעות 0345, 0415. הקמת הקשר שלי עם רייס 0445, 0515. דש

המיוחדת משושנה. נסה להתקשר אתנו גם לפי ההסכם

האם הצופן החדש היה חסין?

- **מסמכי ארכיונים מראים שהבריטים הקימו כבר בשנת 1923 שירות האזנה יעיל (שמרכזו היה במחנה גדעונים, אז סרפנד) ליירוט תעבורת ה"הגנה", שכלל את:**
  - ISPAL 1 (Intelligence Service Palestine), שכונתה מאוחר יותר OATS, האזנה ושבירת הצופן לרשתות הרדיו של ה"הגנה"
  - ISPAL 2, שכונתה מאוחר יותר ISTRIA, האזנה ושבירת הצופן לרשת הרדיו של הסוכנות
  - ISPAL 3, האזנה לשידורים לציבור הבלתי חוקיים
- **הממשלה הבריטית החליטה לפרסם חלק מהמברקים שפוענחו ביולי 1946, הגם שידעה שתהיה בכך "חשיפת מקורות"**
- **שינוי הצפנים בידי שירות הקשר לאחר מכן יצר לבריטים "עלטה", אך הבריטים החלו לפענח מחדש את מברקי הסוכנות ביולי 1947, בשם הקוד FOG**
  - כיצד עשו זאת? האם שמו יד על ספר מפתח? או שביצעו ניתוח סטטיסטי על בסיס טבלאות שכיחויות, בשיטה בה פוענח במלחמת העולם השנייה הצופן היפני Purple בידי האמריקאים?
  - בהמשך פענחו הבריטים צופן נוסף, בשם הקוד CREAM. אין לנו פרטים על כך

רכש נשק ותחמושת והברחתו ארצה הצילה את המדינה מתבוסה צבאית במלחמת השחרור

- **עם הקמת המדינה הטילה מועצת הביטחון של האו"ם אמברגו על אספקת אמצעי לחימה וסיוע צבאי לישראל**
- **ספינות מלחמה אמריקאיות וצרפתיות פיטרלו בחופי הארץ, כדי למנוע הברחת נשק**
- **ניתן היה להוביל נשק ותחמושת לישראל רק בהטעיה ובהסתר מביקורת משקיפי האו"ם**
- **חלק מצי ההעפלה הוסב להובלת נשק, תחמושת וציוד לחימה**
  - עד תום מלחמת השחרור נערכו כ־60 הפלגות רכש, בהן הובחרו ארצה כמויות גדולות של נשק ותחמושת, תוך עקיפת האמברגו הבין־לאומי
  - לראשונה היה נשק אישי לכל חייל, מקלעים ותותחים, מטוסי קרב וספינות משמר
  - נשק זה הציל את מדינת ישראל ותרם תרומה נכבדה לניצחון במלחמה
- **לגדעונים היה חלק נכבד ותפקיד מרכזי במפעל הרכש והברחת הנשק**

מבצע "השודד" (1)

- מהמבצעים המבריקים, המתוחכמים והנועזים של המוסד
- במרץ 1948 חיבלו לוחמי פלי"ם בנמל בארי באיטליה בספינה "לינו", שהובילה לביירות 8,000 רובים ו־6 מיליון כדורים. הספינה טבעה
- הנשק נמשה מהים, הושמש והוטען על הספינה "ארג'יריו", שהפליגה לאלכסנדריה ב־21 אוגוסט 1948
- שני אנשי מוסד, המפקד דוד בן חורין והגדעוני עובד שדה, רדפו אחרי הספינה בספינת דיג, עלו עליה באקדחים שלופים, הציגו עצמם כקצינים מצרים שאמורים לנווטה בבטחה, והובילו אותה למפגש עם ספינות חיל הים
- ב־26 באוגוסט 1948 השתלטו בלב ים ספינות חיל הים "הגנה" ו"וג'ווד" על הספינה, ה"ארג'יריו" טובעה והנשק הועבר לארץ

מבצע "השודד" (2)

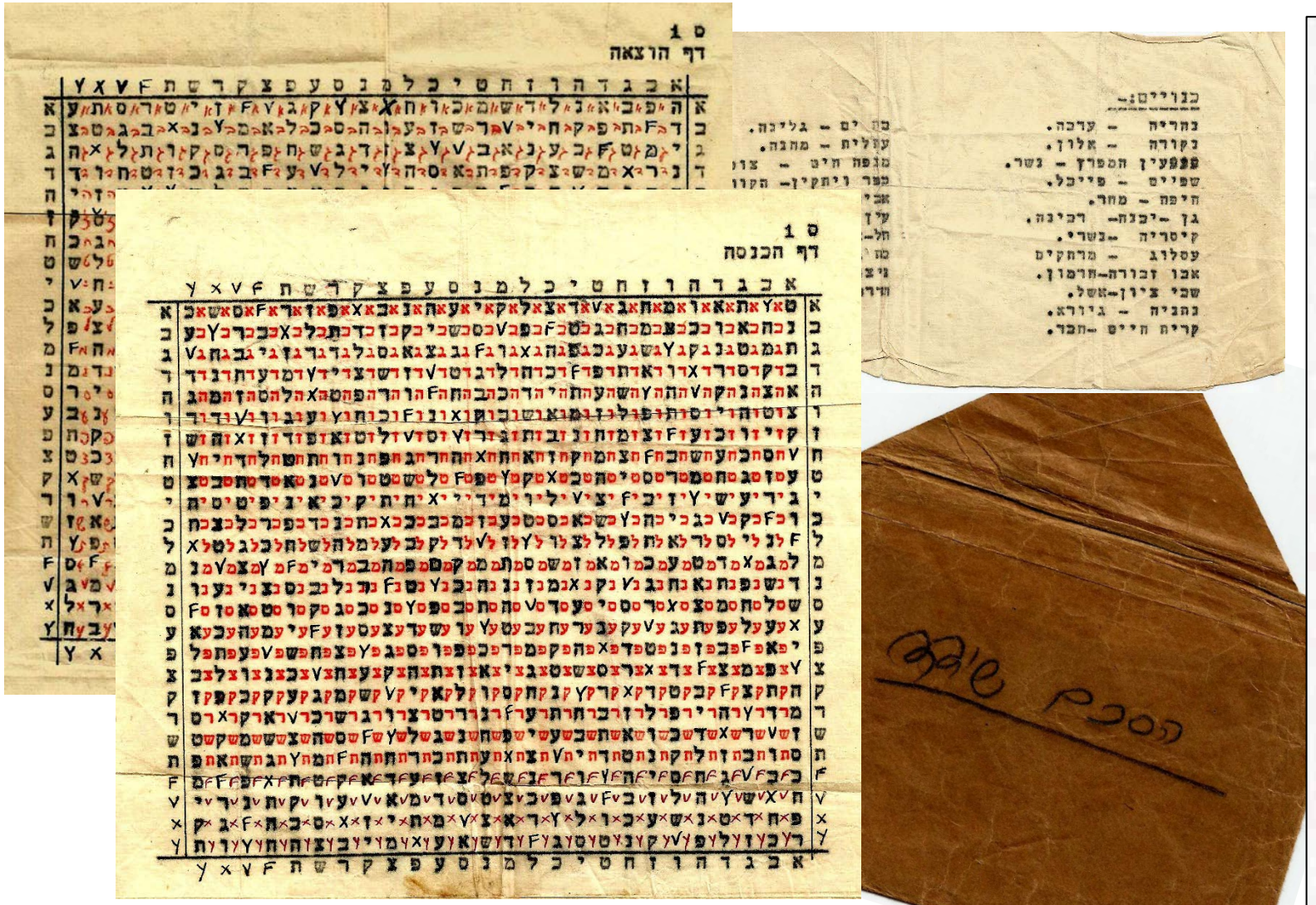

הסכם הקשר

(כתב סתר על בסיס טבלת המרה ייחודית)

מקור : אוסף מייק הררי

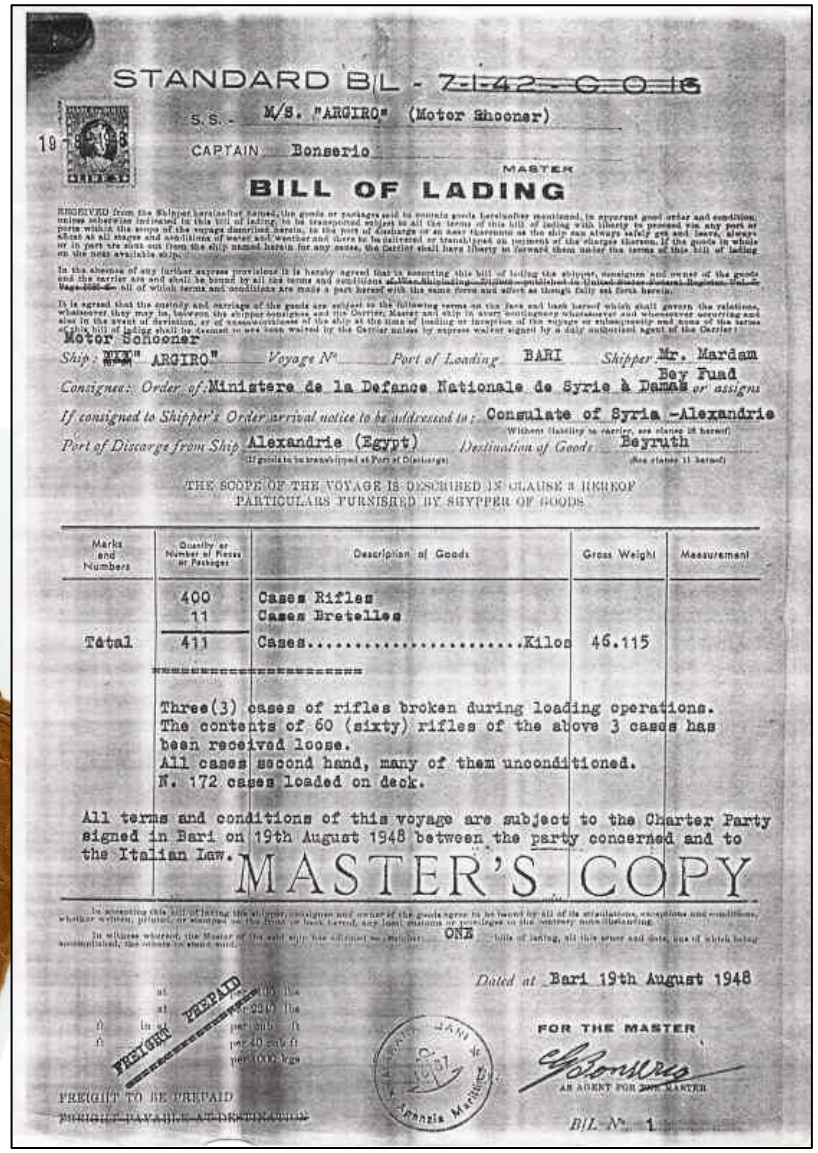

STANDARD B/L - ~~Z-1-42 - C-O-16~~

S.S. - M/S. "ARGIRO" (Motor Shooner)

CAPTAIN Bonserio MASTER

BILL OF LADING

RECEIVED from the Shipper hereinafter named, the goods or packages said to contain goods hereinafter mentioned, in apparent good order and condition, unless otherwise indicated in this bill of lading, to be transported subject to all the terms of this bill of lading with liberty to proceed via any port or ports within the scope of the voyage described herein, to the port of discharge or as near thereunto as the ship can always safely get and leave, always afloat at all stages and conditions of water and weather and there to be delivered or transshipped on payment of the charges thereon. If the goods in whole or in part are sent out from the ship named herein for any cause, the Carrier shall have liberty to forward them under the terms of this bill of lading on the next available ship.

In the absence of any further express provisions it is hereby agreed that in accepting this bill of lading the shipper, consignee and owner of the goods and the carrier are and shall be bound by all the terms and conditions ~~of the Shipping Orders published in United States Custom Regulations, Part 2, Page 1000~~ of bill of which terms and conditions are made a part hereof with the same force and effect as though fully set forth herein.

It is agreed that the custody and carriage of the goods are subject to the following terms on the face and back hereof which shall govern the relations, whatsoever they may be, between the shipper-consignee and the Carrier, Master and ship in every contingency wherever and whenever occurring and also in the event of deviation, or of unseaworthiness of the ship at the time of loading or inception of the voyage or subsequently and none of the terms of this bill of lading shall be deemed to have been waived by the Carrier unless by express waiver signed by a duly authorized agent of the Carrier.

Motor Schooner

Ship: ~~M/S~~ "ARGIRO" Voyage N° Port of Loading BARI Shipper Mr. Mardam Bey Fuad

Consignee: Order of Ministere de la Defance Nationale de Syrie à Damas or assigns

If consigned to Shipper's Order arrival notice to be addressed to: Consulate of Syria -Alexandrie (Without liability to carrier, see clause 28 hereof)

Port of Discarge from Ship Alexandrie (Egypt) (If goods to be transhipped at Port of Discharge) Destination of Goods Beyruth (See clause 11 hereof)

THE SCOPE OF THE VOYAGE IS DESCRIBED IN CLAUSE 3 HEREOF
PARTICULARS FURNISHED BY SHYPPER OF GOODS

Marks and Numbers	Quantity or Number of Pieces or Packages	Description of Goods	Gross Weight	Measurement
	400	Cases Rifles		
	11	Cases Bretelles		
Total	411	Cases.....Kilos	46.115	

Three(3) cases of rifles broken during loading operations.
The contents of 60 (sixty) rifles of the above 3 cases has been received loose.
All cases second hand, many of them unconditioned.
N. 172 cases loaded on deck.

All terms and conditions of this voyage are subject to the Charter Party signed in Bari on 19th August 1948 between the party concerned and to the Italian Law.

MASTER'S COPY

In accepting this bill of lading the shipper, consignee and owner of the goods agree to be bound by all of its stipulations, exceptions and conditions, whether written, printed, or stamped on the front or back hereof, any local custom or privileges to the contrary notwithstanding.

In witness whereof, the Master of the said ship has affirmed to ONE bills of lading, all this tenor and date, one of which being accomplished, the others to stand void.

Dated at Bari 19th August 1948

FREIGHT PREPAID

FREIGHT TO BE PREPAID

~~FREIGHT PAYABLE AT DESTINATION~~

FOR THE MASTER

AS AGENT FOR THE MASTER

B/L N° 1

שטר המטען של הספינה Argiro

מבצע "השודד" (3)

העברת ארגזי נשק בלב ים מהספינה Argiro לספינות חיל הים "הגנה" (ק-20) ו"ווג'ווד"/"השומר" (ק-18)

באדיבות אוצר תמונות הפלמ"ח, ארכיון הפלמ"ח 11376

סיכום (1)

- **מורשת הגדעונים היא מורשת מופלאה, הראויה להיות נר לרגלינו**
  - עשיית יש מאין, הקרבה, מסירות ונחישות, מקצועיות, אמונה וחזון, תושיה, מעללים חשאיים, העפלה ותקומה - בתקופה הרת גורל לעם ישראל
- **מהגדעונים נדרשה מיומנות מקצועית, תושיה וכושר אלתור בתנאים קשים**
  - האתגרים המרכזיים: הציוד הפרימיטיבי, האופי החשאי של הפעילות, הסבירות הגבוהה לתקלות מבצעיות והצורך בהחלטות עצמאיות ומהירות בעת מצוקה ומשבר

סיכום (2)

- **המערכת פעלה היטב הודות לכך שכל "בורג" בה פעל במסירות**
  - איש לא חיכה להוראות, אלא עשה את הדרוש בזמן ובמקום הנכון, מתוך אחריות ובמסירות מירבית, בשיקול דעת, תוך דבקות במשימה
- **הגדעונים הנחילו את ערכיהם לחיל הקשר ולמוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים**
  - עם קום המדינה, גדעונים תפסו עמדות מפתח בחיל הקשר, והניסיון העשיר הביא לחיל תרומה מהותית
  - רשת התקשורת של הגדעונים הפכה לרשת תח"ל (תחנות חוץ לארץ) של המוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים
  - גדעונים, עתירי ניסיון בפעילות מבצעית חשאית, מילאו תפקידי מפתח בפיקוד המוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים

שיר הגדעונים, מאת חיים חפר

רַבּוֹתַי הַהִיסְטוֹרְיָה עוֹבֶרֶת
אָז נַתְחִיל לְהַזְכִּיר נִשְׁכָּחוֹת
עַל תְּקוּפַת מִלְחָמָה וּמַחְתֶּרֶת
כְּשֶׁבְּלוֹרִית עוֹד כִּסְּתָה קַרְחוֹת.

אֵיךְ בֵּין תּוֹרֶן סְפִינָה וּבֵין גֶּשֶׁר
בְּלֵיל חוֹשֶׁךְ נִמְתַּח חוּט עָלוּב
וְהָיְתָה זֹאת אַנְטֶנַת הַקֶּשֶׁר
בֵּין הַיָּם הַתִּיכוֹן לִיְיִשּׁוּב.

לְכָל אֶרֶץ שְׁכֵנָה כְּבָר הוּבְרַחְנוּ
בְּלִי פַּסְפּוֹרְט וּבְלִי כָּל תְּעוּדָה
וּבְשוֹרוֹת אָז לָאָרֶץ שָׁלַחְנוּ
מִמַּכְשִׁיר שֶׁבְּתוֹךְ מִזְוָדָה.

עֵת מֵחוֹף בַּסְּפִינוֹת הִתְרָחַקְנוּ
בְּלֵילוֹת שֶׁהָפְכוּ אַגָּדָה
בַּמַּפְתֵּחַ בָּחֹשֶׁךְ תִּקְתַּקְנוּ
דָה דִי דָה, דָה דִי דָה, דָה דִי דָה.

וְחָשׁוּב לְסַפֵּר גַּם לַנּוֹעַר
עַל כְּלֵי קֶשֶׁר פְּשׁוּטִים יְשָׁנִים
עַל בְּרִיחָה, עַל יָמִים בְּבֵית סֹהַר
וְעַל שְׁאָר עֲלִילוֹת גִּדְעוֹנִים.

אַךְ הִנֵּה הַהִיסְטוֹרְיָה עוֹבֶרֶת
אָז נַתְחִיל לְהַזְכִּיר נִשְׁכָּחוֹת,
עַל תְּקוּפַת מִלְחָמָה וּמַחְתֶּרֶת,
כְּשֶׁבְּלוֹרִית עוֹד כִּיסְּתָה קַרְחוֹת.

חובר לקראת כנס גדעונים, ספטמבר 1964

תודה

העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב

http://www.amutakesher.org.il